

ЦЪРКОВНАТА
КРИЗА КАТО КРИЗА
НА ОБЩЕСТВОТО

БЪДЕЩЕТО
НА ХРИСТИЯНСТВОТО
В ЕВРОПА

ВЕРОИЗПОВЕДАНИЯТА
В БЪЛГАРИЯ

ЗА ФИЛМА „АНДРЕЙ РУБЛЬОВ“
НА АНДРЕЙ ТАРКОВСКИ

135 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО
НА АДРИАНА БУДЕВСКА

За книгата
НЕСВЕТИТЕ СВЕТЦИ

КРИЗА ИЛИ СЪД

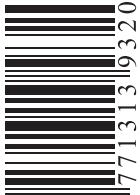
4,00 лв.

01

ISSN 1313 - 9320

9

БР. 1/2014

ателие книжарница къща за птици

София, ул. „Проф . Асен Златаров“ 22

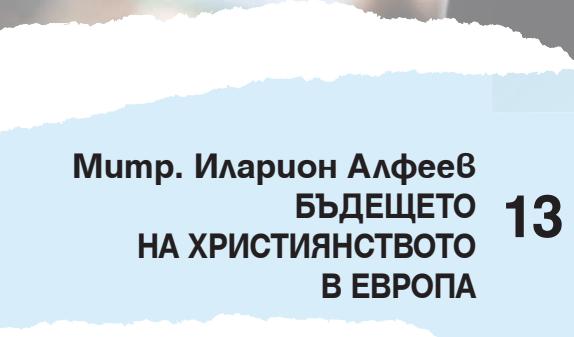

6 пр. 1/2014

Димитър Попмаринов
**ЦЪРКОВНАТА КРИЗА КАТО
КРИЗА НА ОБЩЕСТВОТО**

4

Митр. Иларион Алфеев
**БЪДЕЩЕТО
НА ХРИСТИЯНСТВОТО
В ЕВРОПА**

13

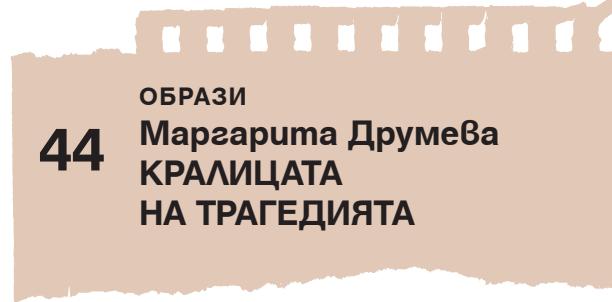
РЕЛИГИИТЕ В БЪЛГАРИЯ
Жасмина Донкова
**ВЕРОИЗПОВЕДАНИЯТА
В БЪЛГАРИЯ**

20

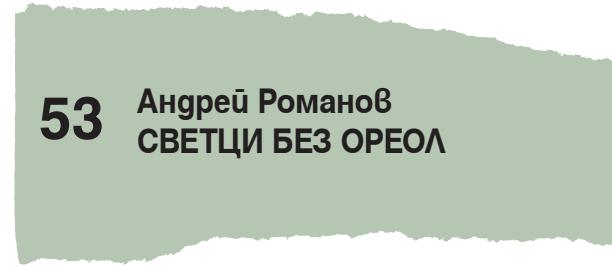
Дария Захариева
**В СЛЕДВАНЕ
НА АНГЕЛА**

34

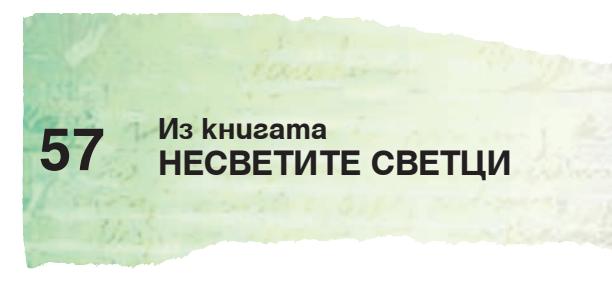
ОБРАЗИ
Маргарита Друмева
**КРАЛИЦАТА
НА ТРАГЕДИЯТА**

44

53
Андрей Романов
СВЕТЦИ БЕЗ ОРЕОЛ

57

Из книгата
НЕСВЕТИТЕ СВЕТЦИ

62

Маргарита Друмева
**ОТ ДВЕТЕ СТРАНИ
НА УЛИЦАТА**

Главен редактор
Илиана Александрова

Редакционна колегия
Тодор Кичуков
Андрей Романов
Мариян Стоядинов
Пламен Сибов

Дизайн и предпечат
Гергана Икономова

Разпространение
Ивайло Недков
omophor.dealer@gmail.com

Адрес на редакцията
София 1330
ул. Младежка искра 3
тел./факс: (02) 987 1655
e-mail: svet@pravoslavie.bg

Печат
Класик дизайн

В списанието
са използвани снимки на:
Пламен Сибов
Маргарита Друмевба

Корица: Пламен Сибов

WWW.SVET.BG

УВОДНИ ДУМИ

ИЛИАНА АЛЕКСАНДРОВА

Криза или съд

Питаш ме, човече Божий, откъде произхожда днешната криза и как да я тълкуваме. Кой съм аз, та питаш мен за такава голяма тайна?! Св. Григорий Богослов е казал: „Говори, ако у теб има нещо, което да превъзхожда мълчанието.“ И макар да поставям мълчанието по-горе от всяка реч, от любов към теб ще ти напиша какво мисля по този въпрос. Думата „криза“ (krisis) е гръцка и означава „съд“...

Taka започва едно от мисионерските писма на свети Николай Велимирович, посветено на кризата в съвременния свят. Написано през 1929 г., то звучи като разсъждение от днешния ден. Разсъждение, което свързва минали, съвременни и бъдещи събития с ос-

новния въпрос за смисъла на човешкото съществуване и за избора между добро и зло. Избор, който съзнателно или не извършваме ежедневно, и който има не просто морална, а екзистенциална стойност. Защото в най-дълбоката си същност това е избор между живота и смъртта.

Изминалата година продължи темата за световната криза в икономиката и политиката и за проявлението ѝ в България. Обществените сътресения сякаш се пренесоха в Църквата (или обратното – както ще прочетете в статията „Църковната криза като криза на обществото“). За съжаление, поведението на църковната общност в тези изпитания по много начини повтори моделите за „справяне“ на светското общество. И техните неуспехи.

Писмото продължава: *Свети апостол Петър казва: „Време е да започне съдът от Божия дом (1 Петр. 4:17).“ Замени думата „съд“ с „криза“ и чети: „Време е да започне кризата от Божия дом.“* Така е, защото ако за светското общество е очаквано да изгуби съзнанието, че е в постоянна криза, че човекът е пред съд, то за църковното общество това е недопустимо. Такова отпадане би превърнало кризата в окончателна

катастрофа. Ако „солта на земята“ обезсолее, светът е обречен на развали – както просто предупреждава една от евангелските притчи.

В този брой на „Свет“ ще прочете разсъждения за възможностите и смисъла на това съвременните обществени отношения да се поставят на основата на християнските парадигми и за предимствата на тези възможности. За мястото на религиозния подход към обществено-политическите процеси и статистика за състоянието на религиозните общности в България. Ще прочете и съвременни истории за о духотворени личности, изкуство и култура, родени от християнския духовен мироглед. И във всичко това – напомнянето, че кризата не е случайно събитие, така, както светът не е случайно явление. И че изходът от всяка криза – и в отделната личност, и в обществото – минава през оценката на нашите избори.

Дълго ли ще продължи кризата? Докато не се промени духът на хората; докато гордите виновници за нея не се преклонят пред Всемогъщия; докато хората не се досетят да преведат неразбираемата дума „криза“ на своя език и не кажат покайно: „Съд Божий!“.

Казвай и ти, отче, „съд Божий“ вместо „криза“, и всичко ще ти стане ясно.

ЦЪРКОВНАТА КРИЗА КАТО КРИЗА НА ОБЩЕСТВОТО

Димитър Попмаринов

Подобно заглавие може би звучи абсурдно за читателя. Затова ще дам някои предварителни обяснения. Редовете тук нямат претенции да предлагат „решения“ или рецепти за „спасение“; те не са научен анализ, построен върху емпирични факти и защитен от доказателства. Те са разхвърляни мисли и споделен субективен опит за осмисляне на основни въпроси, назрели в нашето общество, но погледнати от друг ъгъл. Разсъждения, пречупени през призмата на исторически и културно формиралата ни среда – нашето православно наследие и питането: с какво то би могло да помогне днес. Като поставям нещата по такъв начин в никакъв случай не искам да изключам другите вероизповедания от въпроса за кризата, но това би дало повод за други разсъждения.

За да формирам основната си теза ще започна с нещата в обратен ред на поставените в заглавието – от въпроса с кризата в общество. Днес празните приказки за това, как да излезем от кризата, водят до омагьосан кръг, и не предлагат никакво разрешение. За излизане от нея се разчита единствено и само на демократични принципи. Първото, за кое то трябва да има ясно съгласие, е, че сама по себе си демокрацията като система има своите ограничения и тя не може да даде крайно решение. Нейният инструментариум е заложен вътре в самата нея като система и тя няма възможността да изведе нещата така, че те да бъдат повече от тяхната вътрешна сумарност.

Какво конкретно имам предвид? Задава се въпросът: как ще се смени системата, когато нейните вътрешни механизми не позволяват това? Например как да се подобрят съдебната

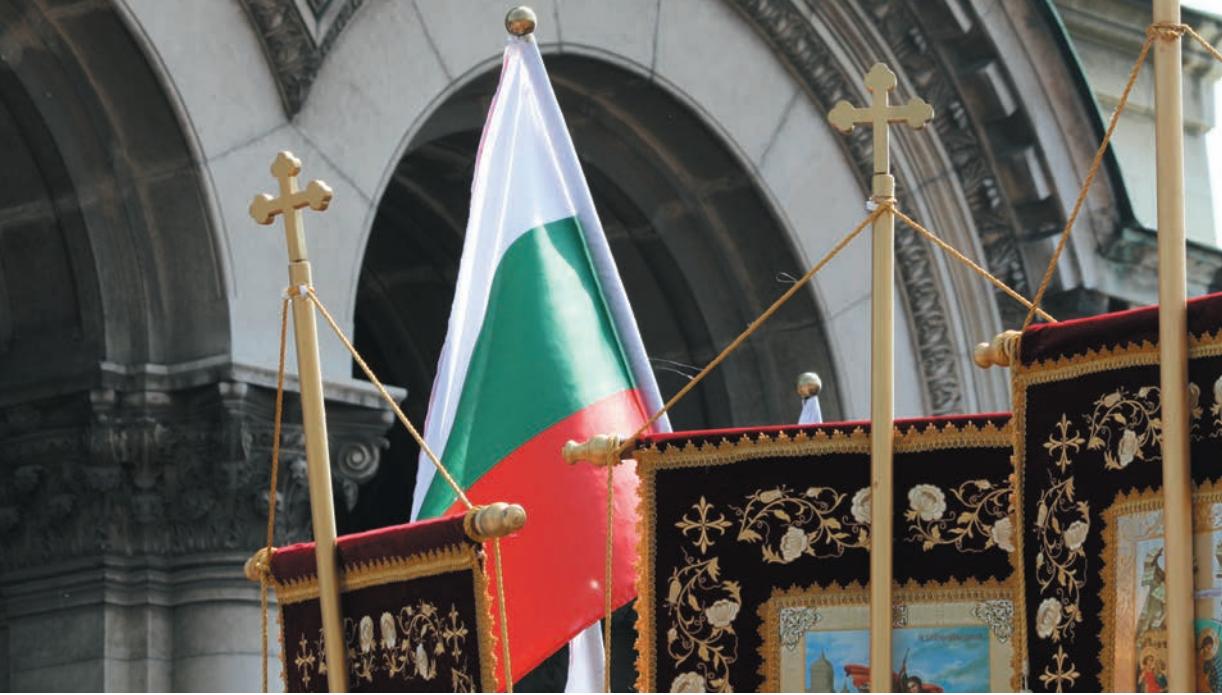
система, когато за да се излезе от кризата самата тя трябва да предложи това. При всички случаи, дори да се предприеме някакво действие, то ще бъде в изгода на предлагашите. Как да се промени политическата система, когато тези на върха отново ще предложат модел, който те желаят. Тоест цялото това действие има само единствен двигател и той е вътрешен на системата авторитет – човекът. И тук идва обречеността на системата. Не може да има идеална система, защото човекът не е идеален.

Не може да има идеална демокрация, защото няма идеална човешка власт. Нужни са критери. Въпросът е: как са тези критери, кои ги определя.

Пита се още: може ли да има авторитетен критерий? За отделния човек отговорът може да е „да!“, но за обществото като цяло едва ли. Всичко това говори, че човекът не може да намери опорна точка в себе си или сама за себе си. Ако намери някаква, тя винаги е относителна, временна, т. е. партийно, частично ориенти-

рана. Тя винаги го подвежда, защото демокрацията е разнопосочна и се стреми да задоволи най-първичните инстинкти (на самосъхранение) на човека – свободата на стомаха, на сексуалния нагон, на стремежа към власт. Комунизът успя по най-добрия начин да подготви българското общество към тези очаквания, защото убеди голямата част от хората, че освен стомаха и удоволствията нищо друго няма значение.

Западните демокрации въпреки, че се стремят към същото, успяват, защото в тях не беше унищожено докрай това, което е било заложено преди те да се развият – именно авторитет, който е извън тях. Този авторитет лежи в ценностна система, която отива отвъд човека – това са ценностите на християнската вяра. Независимо дали тя е отричана днес, сведена само до частна работа на отделната личност, като цяло тя е моделирала, моделира и днес обществените отношения в западните общества. Този процес се поддържа и осигурява както от живата църковна институция, така и от системата на образование, която допуска вътре в себе си обучение в християнски ценности. Моралната отговорност на западни политици, които днес ни учудват – например подаването на

оставки за гребни според българското мислене нарушения – са продукт именно на това християнско Възпитание, което е станало втора природа на тези народи. Ако то липсва – ще започнат да се самоунищожават като нас.

Демокрацията, като Власть на народа е абстрактно понятие. Като такова, изведенено в политическа система, то е фикция.

Същото е и когато говорим за народ – събирателно понятие, което в политическата лексика е натоварено с персоналистични характеристики. В „името на народа“ се извършвала през комунизма, а и днес различни престъпления, основани на правни действия, кове се законодателна система. Но това Въсъщност

е една голяма лъжа. Защо? Защото народа нет няма име! Името е присъщо на личността и само личността от своя страна може да дава име, название на каквото и да е. Тоест преди народа съществува личността (Тук няма да се спират на категорията „индивид“). В идеалната, в „чистата“ демокрация няма място за Бога – Върховната Личност – всичко се решава от човека. Човекът е началото и края на всичко – той е самовластен господар на себе си, обществото и света. Такъв беше и идеалът на комунизма – всичко от човека, в името на човека и всичко за човека. Той предаде всичката Власть в ръцете на човека. Но този човек беше абстракция, човек без име! Виждаме докъде се стигна, защото от името на демокрацията, т. е. Властвата на човека, като събирателен образ, командвала диктатори. До това Води последователната, идеалната демокрация. В

западните демокрации, доколко формално, доколко лицемерно все още има някакво място за Бога, по-скоро за ценности, които имат трансцендентен характер. Там все още при състъва смътната Вяра в Бога, обективирана в различните обществени системи: политическа, съдебна, финансова и пр. Явно щом има място по един или друг начин за Бога, това не е идеалната демокрация, т. е. Властвта не е изключително и изцяло в ръцете на човека. Външното, в основите на тази демокрация има теократичен елемент.

Изниква въпросът: има ли решение на кризата у нас? Отговорът може да е „да!“, но това е избор. Доста често се чуват обяснения, че в основата е моралната, нравствената криза и като следствие от нея са всички останали. Този отговор, макар и клиширан е верен (клишетата имат едно неопровержимо свойство – да са верни!). Следващият въпрос обаче е: каква нравственост, какъв нравствен авторитет? Ако се потърси отговор в демокрацията, разгледана сама по себе си, това ще е отново неадекватен отговор и практическите действия в тази посока не ще доведат до нищо. За какво става дума? – става дума за това, че

демокрацията, т. е. човекът не може да произведе нравственост, морален авторитет, който да е само негов, т. е. автономен продукт. Човекът е личностно същество, защото в него е заложен образът Божий,

но той е и обществено същество, т. е. той е зависим, от една страна, от изискванията на образа Божий в него (съвестта, Божият глас), но от друга, и от себеподобните си, т. е. от обществото. И без едното и без другото човекът е невъзможен. Комунизмът беше идеален пример как с морал, изграден само на автономна човешка дейност, основана на отказ от Божия образ в човека, се стига до саморазрушение – до невъобразими жестокости и човеконенавист. Следователно,

за да има определена система (политическа, социална, икономическа и пр.) определен авторитет и съответно критери, той трябва да лежи, да произлиза извън нея.

Кой е този авторитет, зависи от това – какъв избор ще направим? Отговорът е даван от историята, дава се и днес. Това е религиозната Вяра, а в нашия случай православната. Без Вярата в Бога като върховен източник на всяко правилно действие, като критерий за истинност и правилност, човекът, оставен сам на себе си, самоизолиран се, днес изпада в пессимизма на постмодерността, на отчаянието и безпътицата. Такъв човек, такова общество приема небитието, т. е. смъртта като абсолютен завършек, като надежда за изход. Ужасът на този избор е когато човекът разбере, че небитие няма и че изборът е отчайващо неправилен. За да има изход от ситуацията в едно демократично общество, самото то да има смисъл, Винаги трябва да съществува поне минимум теокрация – т. е. да се допуска Божия намеса в нашия личен и обществен живот. Тази намеса в обществените отношения най-добре се отразява в законите и правилата, по които обществото е изградено. Нещастието в нашия случай е, че ние копирате тези закони и правила от други народи и демокрации където тяхната форма и съдържание са функция на едното от другото, а при нас са само механично пренесени. Затова такъв вид закони просто не

се спазват, тъй като те не отговарят на вътрешната потребност на българското общество, възпитано от комунизма само и единствено да вярва на стомаха си. Липсата на възпитание в основни нравствени принципи личи например от отнадането от употреба на определени думи и изрази в българския език. В обществените отношения почти изчезна думата „срам“. Рядко се споменава думата „съвест“, а сред масата от народа напълно се забрави думата „грехома“. Да не споменавам поздравите като напр. „Дал Бог добро!“ Българският народ и обществото като цяло се отрекоха от онтологическия произход на морала, гори от примитивния страх, че ако тук направиш нещо и не получиш възмездие ще дойде време, когато неотменно ще го получиш – в отвъдното. Тук Достоевски се оказва прав, когато казва: „Ако няма Бог, всичко ми е позволено“.

Има ли светлина в тунела за нас като българи? Смятам, че има. Първите светлинки се появиха в бунта на мирияните срещу безобразията в БПЦ във Варна. Това говори за макар и бавно, но истинско духовно израстване, за спасителното действие на Божията благодат в душите на българите. Тя пробужда сърцата на хората, преобrazява ги и така им дава истинските

критерии – ясно определя кое е добро и кое е зло. Избягват се размиванията, релативизъмът и несигурността, съмнението в морала като ценност, като поведение. Ноето дълбоко убеждение е, че България ще оцелее, само ако се възстанови Българската църква. Ако тя не се възстанови в истинския си смисъл, т. е. в духовен план, тогава ще изчезне като народ. Ако се възстанови частично, възстановяването на българския народ ще бъде невъзможно или частично. Тази мисъл не е нищо повече от парафраза на известното изречение на търновския митр. Климент Друмев: „Има Православие в България, има български народ – няма Православие в България, няма български народ“.

Духовното възраждане ще е бавен и труден процес. То не може да стане от днес за утре. Съответно гвигателят и носителят на това възраждане – Българската църква, може да се възроди само и единствено чрез жертвата. Всеки трябва да жертва нещо от себе, кой колкото и доколкото може.

Без изстрадване Възраждането на Българската църква не може да се случи. Духовното възраждане ще доведе и до институционално

Възраждане – до очистване на институцията на Българската църква от всички изкрайвания, напласти от времето на атеистическия режим.

Възраждането и очистването започва най-напред от миряните, от вярващите. Когато те, посредством израстването във вярата, посредством нейното ограмотяване разберат и заживеят истините на Православието, те започват да проявяват намиск по отношение на юерархията. Духовната правилност не може да търпи изкрайвания, според думите на Евангелието „Ревността за Твоя дом Мe изяде“ (Иоан 2:17; Пс. 68:10). Започва се от най-близката среща – енорийското свещенство. Така настъпва процес на очистване и израстване на бялото духовенство – народът започва да произвежда от себе си качествени духовници. Същото се случва и ще се случи и в нашеските среди. Вярващият народ няма да може, а и не ще иска да търпи безобразията на поквареното монашество, което се наблюдава в някои от нашите манастири. Всички тези процеси ще доведат и до промяна във висшия клир, който, от една страна,

ще усеща силен натиск отдолу, а от друга – чрез осъзнатите механизми на църковната процедура ще бъде подменен от правилно избирани висши клирици.

В тази връзка виждам и възраждането на българското общество. То минава през възраждането на Църквата. Тук не става въпрос за количество, а за качество.

Православието може да ни даде нещо, което липсва на западните демокрации. Това е православното разбиране за съборността в Църквата –

понятие, често пъти обяснявано за лаици във Вярата като съответствие на демокрацията в сържавата. Разликата е обаче, че когато говорим за демокрация, както стана дума и по-горе, ние разбираме чужди модели, преди всичко западни, изградени най-вече на проместантски предпоставки. Като такива разбира се, те отговарят на техния дух и са добри за техните общества. Пренесени механично при нас, те не функционират добре – функционират частично. Частично, защото са на християнска основа, защото има много общи начала в основата – в християнската Вяра. В крайното си

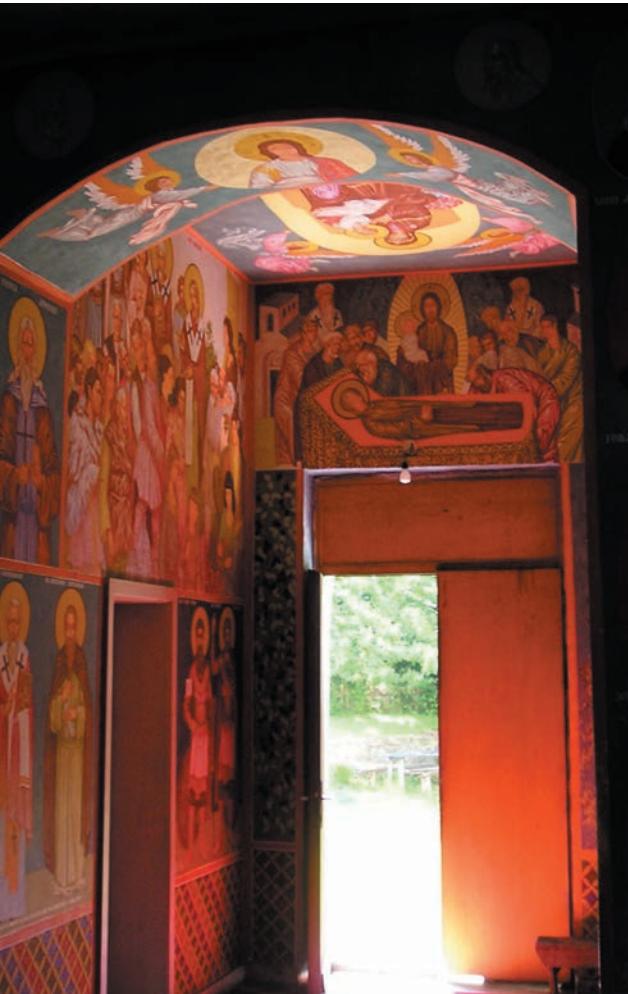
изпълнение нещата обаче не се получават. Защо се случва така? – защото те са изградени на друг духовен опит, различен от православния. Какво би могло да се направи в българския вариант? Преди всичко и най-вече да се стъпи именно на православното наследие. Какво ще рече това? – да се остави „по равно“ място на Бога и човека. Става дума за т. нар. в православното учение синергия: съвпадане и единодействие на Божията и човешката воли. Това означава да се изгради такова общество, което зачита Божиите закони, върху тях изгражда своята социална, политическа и правова система, но оставя достатъчно място и свобода на действие на човека. В това общество идеята, ценностната ориентация ще стъпва върху авторитета на Вярата в Бога, а практическата ѝ реализация ще означава свободата на действие на човека. Между двете трябва да има равновесие,

защото изкривяването на системата при единия случай може да доведе до нездрав клерикализъм, а при другия – до човешки релативизъм и безпомощност, каквато е ситуацията сега.

Разбира се, от човешка гледна точка, това е утопия. Подобна констатация гори да е вярна, не означава обаче, че не трябва да се върви в тази посока. Това го предполага, гори го изисква духовното наследие и опит на нашия народ. Тоест, само чрез възстановяване на Българската църква може да се осъществи възраждане на българския народ и общество. Става дума не толкова за нейната сила като ин-

ституция, а преди всичко за нейната здравина като духовност. Искрено се надявам, че първите признания на това развитие започнаха с новоизбрани митрополити. Такива признания се откриват още в отделни енории, в сприте на интелигенцията, в добронамерени коментарии в средствата за осведомяване. Ако повярваме в Бога и Го обикнем с „Всичкото си сърце, и с Всичката си душа, и с Всичкия си разум“ (Мат. 22:37) Той ще ни даде тази възможност, защото за Него „Всичко е възможно“ (Мат. 19:26).

В заключение може да се обобщи, че преди всяка друга криза стои кризата в институцията на Православната църква в България. Постепенното оздравяване на Църквата, ще помогне и на обществото да оздравее, да изгражда съборно (колективно, – но не в марксически смисъл, като количеството, но като качество) съзнание. Обществена система, изградена като демокрация, която включва, допуска в себе си елемент на теокрация, но не в клерикален смисъл, а по-скоро като институционален изказ на църковната съборност, на хармонично съчетание на божественото и човешкото, би отговаряла най-добре на психологическата нагласа на преобладаващата част от народа, на опита от духовното наследие. ■

Бъдещето на християнството в Европа

Митрополит
Иларион Алфеев

Омъкъс от доклад на председателя на
Отдела по Външноцърковни Връзки на
Московската Патриаршия, Иларион,
митрополит Волоколамски, на конфе-
ренцията: „Бъдещето на християн-
ството в Европа: ролята на Църквите
и народите на Полша и Русия“ (29 ноем-
ври 2013 г., Варшава).

Съвременния период от живота на западното общество (ако трябва да бъдем по-точни, от втората половина на ХХ век) специалистите са нарекли епоха на постмодернизма, който е реакция на кризата на ценностната система на Новото Време.

Вярата в научно-техническия прогрес и безграничните възможности на човешкия разум се смени с разочарование и дезориентация. Състоянието на идеологически вакуум породи вътрешна потребност от запълването му. Идеологическа основа на съвременността стана етическият релативизъм, който утвърждава относителността на нравствените ценности, изменчивостта на нормите и стандартите на човешкото поведение, тяхната зависимост от променящите се обстоятелства на живота. Процесите на секуларизация, започнали в епохата на Новото Време, доведоха до това, че днес в живота на средностатистическия западноевропеец, ориентиран към „комфортния живот“ и обвик в дебелата обвивка на държавната социална защита, Бог далеч не заема централно място, ако изобщо заема никакво място.

Днес, за съжаление, в резултат на секуларните процеси Европа се от-

казва от своята християнска идентичност. Концепцията на европейската интеграция е оставила извън скобите християнските норми и ценности: първоначално споменаването на Бог и християнството е било премахнато от проекта за Конституция на ЕС, а след това и от Лисабонския договор, заменил така и нератифицираната Конституция.

Цялата идеологическа основа на европейинтеграцията се свежда изключително до свободата, демокрацията и върховенството на правото – секуларна парадигма, нямаща задължителна връзка с нравствените императиви.

Безразличието към религиозния живот постепенно се сменя с агресивното отношение на либералното общество към Църквата и християнството, тъй като християнските норми радикално противоречат на секуларните житейски принципи. Християнството е станало чужд елемент в обществения живот на Европа, където християните все по-често биват подложени на дискрими-

нация. В последните години в Европа се извършва целенасочено разрушаване на ценностите, вкоренени в християнската традиция. Става дума не само за изключването на християнските символи от общественото пространство, за забраната на християнските празници, за стремежа религиите да бъде намикана в гето, да бъде обявена

за нещо изцяло частно. Става дума за разрушаването именно на ценностната система, върху която в продължение на векове се е изграждал животът на християнската цивилизация.

Една от тези основополагащи ценности, чието значение днес е изцяло преосмислено, е семейството. Разпространението на индивидуализма, на консуматорската и хедонистичната психология спомага за увеличаване броя на разводите, спад на раждаемостта, нарастване на конфликтността във вътрешносемейните отношения и разрушаване връзките между поколенията. Широко разпространена форма на подмяна на традиционните семейни отношения с меркантилните интереси на страните стават така наречените „партньорски отношения“. Все по-голямо разпространение получават различните форми на извънбрачно съжителство без взаимни задължения, нанасящи удар по нравствената цялост на личността и разрушаващи самото понятие за семейство. Краен израз на съвременната криза на семейството представлява опитът да се пригответват хомосексуалните съюзи към брака и да се предоставя на еднополовите гвойки правото да осиновяват и възпитават деца.

**Законът превръща семето от субект на правото в обект на право-
то – в предмет, който може да бъде
примеждаван от всеки.**

Това е принципно нов възглед за семе-
то не като „плод на любовта“, а като
на достъпен за всяка „гвойка“ пред-
мет за удовлетворяване на потреб-
ностите. Самият факт, че семето
се намира в такова „семейство“, пре-
дизвиква сериозни опасения за него-
вото психично развитие и душевно
равновесие.

Лобирането за законодателни иници-
ативи, изравняващи традиционното
семейство с еднополовите съюзи, в
наши дни става с подкрепата на дър-
жавните власти в редица западни
страни, въпреки волята на хората,
без сериозни и свободни дискусии в
средите на специалистите и без при-
влечане на широката общественост.

На 17 май 2013 г. Конституционни-
ят съвет на Франция узакони едно-
половите съюзи, приравнявайки ги
към брака. Милионните протестни
действия на възмутени граждани не
бяха чути от властите. Нещо по-
вече, против мирните демонстран-
ти бяха приложени безпрецедентно
строги полицейски мерки.

Парламентарната асамблея на Съве-
та на Европа през лятото на 2013 г.

прие резолюция по доклада „Преодоля-
ване на дискриминацията въз основа
на сексуалната ориентация и половата
самоидентификация“ с призив към
политиците и неправителствените
организации „да установят отноше-
ния на диалог и доверие с ЛГБТ-об-
ществата посредством участие в
гей-паради“, „да се въздържат от хо-
мофобски и трансфобски речи и пуб-
лично да ги осъждат“.

ПАСЕ единодушно осъди одобренията от Държавната Дума на Руската Федерация законопроект „За пропагандата на нетрадиционните сексуални отношения сред непълнолетните“,

който влезе в сила на 30 юни 2013 г. след подписането му от Президента на Русия. Този закон, призван да защити децата от пропагандата на хомосексуализма, представлява необходима мярка, насочена към поддържане на обществената нравственост, тъй като в примера на Европа ние виждаме, че съществува реална заплаха от губитък на сексуалните малцинства над большинството.

Отчитайки казаното по-горе, смятам за необходимо да обединим нашите усилия за защита на традиционните християнски ценности, в това число християнското семейство и брака. Формите на взаимодействие могат да бъдат най-различни: съвместни заявления на Църквите по посочената проблематика, изказвания и публикации на вярващи хора в медиите, съвместни действия с общественически организации, участие в мероприятия на общоевропейско ниво, взаимодействие с религиозни и политически лидери, инициране на съответната законотворческа дейност.

Още една важна насока на съвместната работа представлява защи-

тата на християните, подложени на гонения в различни региони на земното кълбо. Необходимо е да признаям един очевиден факт: християните са най-гонената религиозна общност на планетата.

Понастоящем в света са подложени на преследвания около 100 милиона християни. Всяка година около сто хиляди християни умират за Вярата.

По данни на Комисията на епископските конференции на Европейския Съюз, 75 % от всички преследвания по религиозен признак стават по отношение на християните.

В Ирак преди десет години, преди началото на чуждестранната интервенция, са живеели около 1,5 милиона християни. Днес в резултат на физическото изтребване на християните и изгнанието, по различни данни броят им е между 150 и 250 хиляди.

Аналогична е ситуацията и в Либия: преди началото на воените действия през 2011 г. на територията на страната са живеели около 100 хиляди християни. Сега броят им е не повече от няколко хиляди души, закрити са католическите манастири, не са редки случаите на убийства заради отказ от преминаване в исляма.

В Египет след свалянето на президента Мубарак са се изострили междурелигиозните конфликти, агресията залива улиците на градовете. Християните-копти стават мишена за екстремистите и са принудени да бягат от своята историческа родина.

В Сирия В продължение на няколко години се води кръвопролитна война, изостряна от интервенцията на международните терористични групи. Водени от религиозна ненавист рапукали извършват масови убийства на християни в Сирия, палежи на храмове. Невинни хора, включително жени и деца, биват прогонвани от домовете си и подлагани на насилие.

На 20 януари 2011 г. е приемата резолюция на Европарламента „За положението на християните в света и защитата на свободата на религии“, осъждаща убийствата или дискриминацията на християни в различни страни, в частност в Египет, Нигерия, Пакистан, Иран, Ирак, Филипините. Резолюцията, агресирана до правителствата и парламентите на тези страни, е приемата с мнозинство. Това събитие има голямо значение и възхна сериозни надежди. Първо, защото накрая европейските политици с пълен глас се изказаха по

проблема, който досега получаваше само периферно звучене. Така един от основните политически органи на Европейския Съюз призна съществуването на гонения срещу християните в света. Второ, за пръв път е обърнато внимание на работата на лицата, които се занимават със събирането на обективни сведения за гоненията срещу християните в света. Трето, в своята резолюция Европарламентът предложи конкретни механизми за защита на нашите братя и сестри.

В Резолюцията се предлага всяка политическа подкрепа или икономическа помощ за страните, в които стават гонения, да се оказва само срещу гаранция за безопасността на християнското население. Вече са минали три години от момента на приемане на този документ, но конкретните механизми за въздействие, описани в него, така и не са заработили. Де факто резолюцията остана декларативен документ, след които не последвала никакви реални действия.

В създалите се условия нашите Църкви трябва да предприемат ефективни мерки за това темата за преследванията на християните да има отзив в информационното пространство. Трябва заедно да взаимодействаме с политическите и религиозните ли-

дери както в Европа, така и в страните, където стават гонения срещу християните. Важно е да въвлечеме в тази работа обществените организации и представителите на бизнес-кръговете, както и всички хора, на които не им е безразлично. Също така следва да продължим да развираме макиба традиционни области на сътрудничество като благотворителността, посредничеството по мирното разрешаване на международните и междурелигиозните конфликти, участието в диалога по линия на гражданските общества, провеждането на международни културни мероприятия с участието на Църквите.

Перспективите на съвместния отговор на нашите Църкви на гореспоменатите предизвикателства ще зависи от консолидираните усилия, които ще решим да предприемем за отстояване правата на християните да живеят съгласно своята Вяра, да разбираят доброто и злото, добродетелта и порока така, както говори за това Свещеното Писание, както и да възпитиваме своите деца в християнската традиция.

Митрополит Иларион е сред най-известните съвременни руски богослови и църковни дипломати, патролог и композитор, доктор по философия на Оксфордския университет, доктор по богословие на Светосергиеевския богословски институт в Париж.

В съвместното противостояние на разрушителните тенденции на съвременността има сериозен потенциал за сътрудничество между Руската Православна и Римокатолическата Църква.

Искрено се надявам, че днешната конференция ще стане поредната крачка към съвместни действия както в областта на защитата на традиционните ценности и християнските символи, така и в областта на подкрепата на християните, които преминават изпитание през огън и меч.

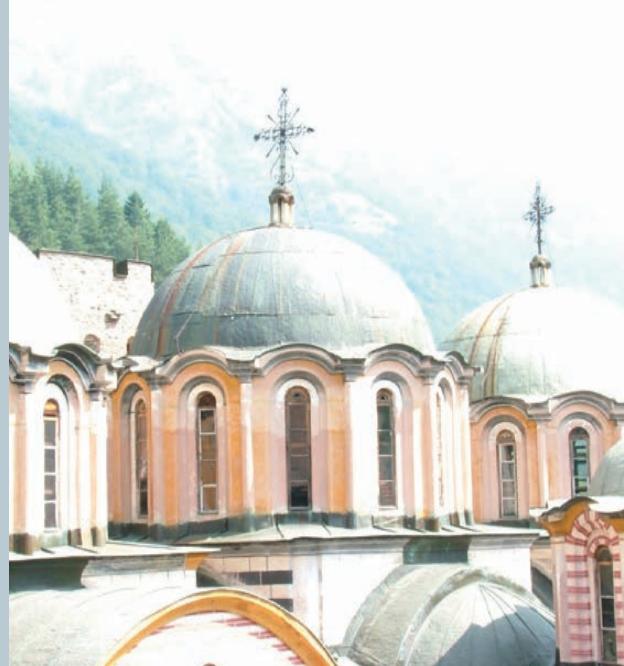
Превод Татяна Филева

РЕЛИГИИТЕ

В БЪЛГАРИЯ

Жасмина Донкова е завършила богословие в Софийския университет. Защитава докторска дисертация в областта на каноничното право в Богословския факултет на СУ и докторат по философия на религията към Института за изследване на обществата и знанието към БАН. Понастоящем е старши експерт в Дирекция „Вероизповедания“ на Министерския съвет.

за рубриката

Въпреки свободното упражняване на правото на Вероизповедание, религиозната култура на българския народ все още не е висока, което заедно с липсата на актуална и обективна информация за регистрираните Вероизповедания и нерегистрираните религиозни общности в страната ни, създава реални условия в общественото съзнание да продължават да се насаждат страхове и предразсъдъци. От друга страна, множество духовни практики за самоусъвършенстване и „хюман дизайн“, предлагани от различни духовни центрове, се приемат безрезервно за безобидни и полезни.

Рубриката на списание „Свет“ „Религиите в България“ запознава чита-

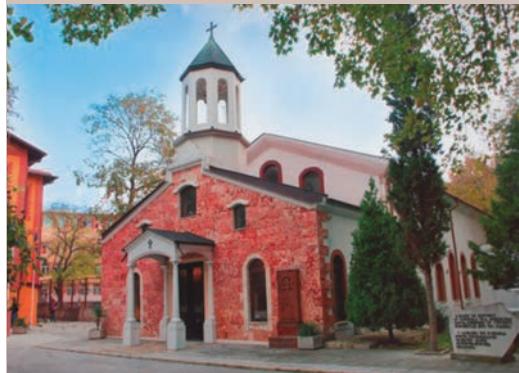
теля с профила и дейността на регистрираните Вероизповедания и нерегистрираните религиозни общности в страната и предоставя актуална информация за различните духовни практики. Надяваме се така да допринесем за общата религиозна култура на читателя, както и за очертаване на цялостния облик на религиозните общности, вярвания и духовни практики в страната ни. Предлаганата информация ще даде възможност на читателя да си изясни до каква степен тези религиозни вярвания формират модела на поведението и мирогледа на хората, които ги изповядват. И как това поведение се вписва в съвременното българско общество.

Жасмина Донкова

ВЕРОИЗПОВЕДАНИЯТА В БЪЛГАРИЯ

Разговор с Жасмина Донкова

Г-жо Донкова в общественото пространство неофициално се среща информация, че към момента регистрираните Вероизповедания в страната са над 100. Достоверна ли е тази информация?

Да, информация е Вярна, дори бройката е леко занижена. Към 31.12.2013 г. регистрираните Вероизповедания в страната са вече 126. Ще започна с това, че броя на регистрираните Вероизповедания е следствие от един дълъг процес на демократизация в сферата на религиозните права и свободи, който започна след обществено-политическите промени от 1989 г. премина през Решения №5 на Конституционния съд през 1991 за отмяната на някои от ограничителните текстове на Закона за изповеданията (1949 г.) и приключи през 2002 г. с приемането на новия Закон за Вероизповеданията (ЗВ). Това беше един дълъг процес на преоткриване на концепцията, че всеки човек има правото сам да избере в какво и как да Вярва или Въобще да не Вярва. Избор, който по никакъв начин не може да бъде ограничаван от държавата.

Бихте ли се ангажирали с някакъв коментар относно причините за този все пак немалък брой регистрирани Вероизповедания в България.

По-правилно би било да се говори за факторите, а не причините.

Така например един от основните фактори за броя на регистрираните Вероизповедания в страната е ЗВ, който по мнението на много специалисти в тази област е един от най-либералните и демократични закони за религията в Европа.

Законът урежда правото на Вероизповедание като абсолютно, лично, ненакърнимо, основно човешко право, от което произтича постановката, че изборът на Вероизповедание не подлежи на правна санкция. Което обяснено на по-достъпен език означава, че ако си изbral да бъдеш последовател на Кришна съзнание, а не на Източното

Православие, то за този твой избор не може да ти бъде търсена каквото и да е отговорност. Наред с това, правото на Вероизповедание вече не е обвързано с правото на сдружаване (създаването на религиозна общност, участие в религиозна общност или организиране на институции на общността), както това беше в стария закон. Това означава, че за да изповядваш и практикуваш определена религиозна доктрина не е задължително да е регистрирана религиозна институция, която да е изразител на гадената религия.

Регистрацията на религиозните общности като юридически лица се извършва от Софийски градски съд по реда на Глаша 49 „Общи правила“ на част 6 „Охранителни производства“ от Граждански процесуалния кодекс (ГПК) т.е. по общите правила на охранителните производства. Казано на по-разбираем език, съдът не прави преценка по отношение на доктриналната система и култовата практика на религиозната общност, а само служебно проверява дали са налице условията, записани в Закона за Вероизповедания, за издаване на акт за регистрация. Съдът може да поисква (а може и да не поисква) експертно становище по тези въпроси

от дирекция „Вероизповедания“, която е специализирано звено на администрацията на Министерски съвет. Това експертно становище обаче няма задължителен характер за съда и той може да не се съобрази с него.

Другият основен фактор, който способства за появата на това число регистрирани религиозни институции, е доктринална парадигма на една част от религиозните общности, която позволява роенето на по-малки общности и групи. Такава общност например е проместянската, която към момента има над 98 регистрирани вероизповедания.

Искаме да кажете, че регистрацията на определена религиозна общност е само заради получаването на правен статут на „юридическо лице“. Имате ли наблюдения как е уреден режимът на регистрация в други държави?

Да, разбира се, затова и нашият закон за Вероизповеданията е определен като най-либералния в Европа.

По отношение на законодателството на други европейски страни трябва да се подчертава фактът, че в по-голямата си част то категоризира

Религиите в България

религиозните общности съобразно принципа за уседналост или брой последователи. За пример ще посоча съседна Румъния, която прие своя Закон 489 за религиозната свобода и основното устройство на Вероизповеданията няколко години след нас (2006 г.).

Както в повечето европейски страни така и румънският закон прави категоризация на религиозните структури. Според чл. 5, ал. 2 религиозните структури със статут на юридически лица, регламентиран в закона, са „Вероизповеданията“ и „религиозните асоциации“, а структурите без статут на юридически лица са „религиозните групи“.

След като има категоризация, значи има и условия, на които трябва да отговарят религиозните общности, за да добият статут на „Вероизповедание“?

Да, така е. Въпреки, че закона казва, че религиозните общности свободно избирам своята структура, в която да изпоявяват религиозната си вяра: Вероизповедание, религиозна асоциация или религиозна група, при условията на този закон религиозна общност, която поисква да придобие правото на Вероизповедание трябва да представи доказателство, че е основана легално

и функционира непрекъснато на територията на Румъния като религиозна общност **най-малко 12 години**. Освен това трябва да предостави и оригинални списъци, отразяващи **съгласието** и числото на гаден брой румънски граждани с местоживеещ на територията на страната, **най-малко равно на 0,1%** от населението на Румъния, съгласно последното пребояване. Правото на статут „Вероизповедание“ се придобива чрез решение на Правителството, по предложение на Министерството на културата и култовете. В рамките на 60 дни от приемане на предложението, Правителството се произнася чрез признаване или мотивирано отхвърляне.

Както споменах, религиозните права може да се упражняват и в рамките на религиозните сдружения, които са юридически лица с най-малко 300 членове, румънски граждани и постоянно живущи в страната, които се обединяват (асоциират), за да манифестират гадена религиозна вяра. Религиозните асоциации придобиват статут на юридическо лице чрез вписването им в Регистъра на религиозните асоциации, установен в секретариата на съда, в чието териториално районно управление, е седалището на асоциацията.

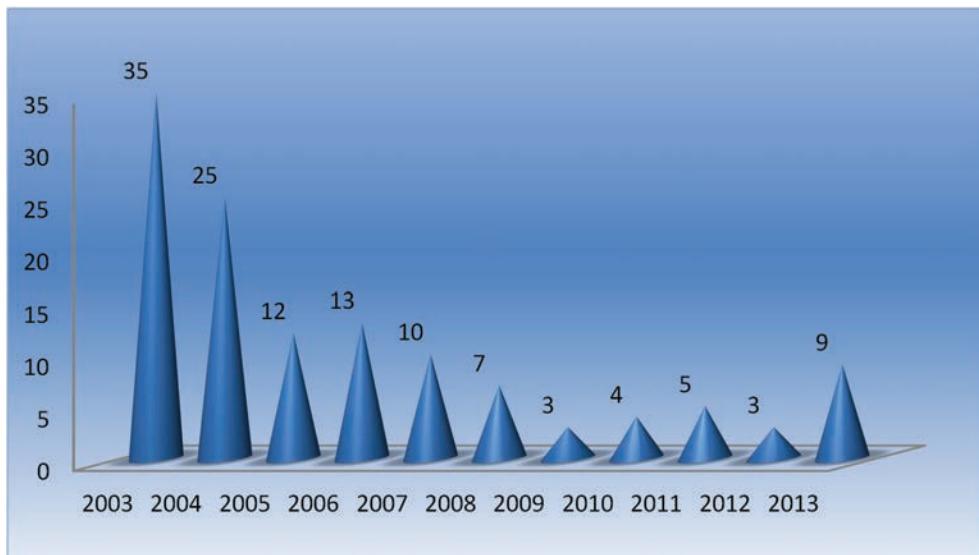
Нека се върнем отново към нашата страна и да погледнем фактите – 126 регистрирани Вероизповедания за 10 години. Това означава, че СГС регистрира средно на година малко над 12 Вероизповедания или по 1 на всеки месец.

Средностатистически е така, но ако се проследи графиката на регистрации от 2003 г. досега нещата изглеждат по съвсем различен начин.

Първо, не всичките 126 Вероизповедания са регистрирани след приемането на ЗВ. Към датата на приемането на закона съществуваха 31 регистрирани Вероизповедания по реда на стария Закон за изповедани-

ята, които към датата на влизането в сила на новия закон бяха вписаны служебно от СГС в публичния регистър на Вероизповеданията. (Съгласно § 2. (1) от Преходните и заключителни разпоредби на ЗВ).

През годините регистрираните Вероизповедания изглеждат по следния начин: през 2003 г. освен служебно вписаните Вероизповедания, регистрирани по новия закон са регистрирани и нови 4, а 2004 г. бележи най-високата точка в регистрационното производство на Вероизповедания със своите 25 регистрации. Този факт намира свое обяснение в това, че след приема-

нето на закона се наблюдава процес на силна фрагментация на проместантската общност. Множество малки групи се отделят от основните проместантски деноминации и започват да търсят легитимност в обществото чрез регистрацията като отделни вероизповедания. Това им позволява от една страна, независимост в институционално отношение от големите проместантски вероизповедания, а от друга – възможност за законно извършване на религиозно-просветна и благотворителна дейност с дарение от сродни религиозни организации от западноевропейски страни и най-вече САЩ. Така те започват да се разрастват и да печелят влияние върху голяма част от членовете на големите проместантски деноминации.

Както е видно от статистиката обаче, бумът на регистрации през годините замихва, за да се стигне до 2009 и 2012 г., когато са регистрирани по 3 религиозни институции на година. През 2005 – 12, 2006 – 13, 2007 – 10, 2008 – 7, 2009 – 3, 2010 г. – 4, 2011 – 5, 2012 – 3, 2013 – 9. Интересен факт е, че през изминалата 2013 г. броя на регистрираните вероизповедания отново започва да се покачва.

Зачателите би било интересно да изясним какъв е доктриналният профил на тези 126 вероизповедания?

Регистрираните в страната вероизповедания са представители на големите световни религии като християнство, ислам, юдаизъм, хиндуизъм, будизъм, даоизъм и някои еклектични религиозни движения, възникнали в края на XIX и началото на XX в. Християнството е най-широко разпространената религия в България.

Дайте малко повече данни за регистрираните християнски вероизповедания.

Християнството в България е представено от своите три клона православие, римокатолицизъм и проместянство. Освен тях в страната дейност развива и Арменска апостолическа църква, както и регистрираното вероизповедание „Покров Присвeta госпожа Богородица“, което изповядва доктрината на така наречената старообрядческа църква в Русия.¹ Православието е обявено за

¹ Старообрядничеството е религиозно движение от XVII в. в Русия, което се противопоставя на църковните реформи на патриарх Никон и проповядва идеята за отдаленост на църква от държава и съхраняване на „благочестието на старата вяра“.

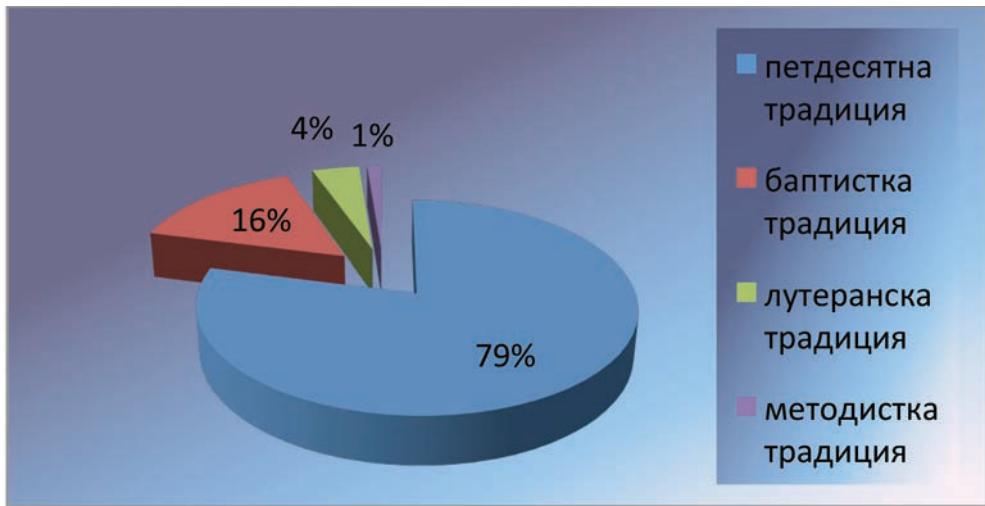
традиционно изповедание в България, а неговият изразител Българската православна църква (БПЦ) придобива правен статут „юридическо лице“ не по процедурата, описана в чл. 15 от ЗВ, а „ex lege“, т.е. самият закон ѝ дава този статут.

Освен БПЦ има още една регистрирана православна общност, а именно „Истинно православна българска църква“. Преди малко повече от година и половина бяха подадени искания за регистрация от още 3 православни религиозни общности (двe от тях старостилните групи от Княжево и Жабляно и Православна църква в България на покойния Дим Дуков), които бяха отхвърлени от СГС.

Католическата църква в страната е представена само от едно регистрирано Вероизповедание, което териториално обхваща три диоцеза

(епархии). Никополската епархия със седалище в Русе е за католиците от северна България. Софийско-пловдивската със седалище в Пловдив е за католиците от южна България. Двете са от западен (римски) обред, а Апостолическата екзархия, със седалище в София, е от източен (славянско-византийски) обред.

Протестантската общност в страната след 1989 г. търпи сериозни промени. Към 31.12.2013 г. тази общност се представлява от 103 регистрирани религиозни институции. Най-силно представена е евангелската петдесетна традиция с регистрирани 80 религиозни институции, включващи Петдесетни, Божии, Апостолски и Реформирано-презвитериански църкви. Най-много са религиозните институции на Божиите църкви. Факт е, че след 1989 г. петдесетната общност в България достига своята кулминационна точка на разви-

тие. Една от причините за това е, че петдесетните деноминации търсят да свържат своята евангелизационна мисия с проекта на създаване на „автономно социално пространство“, където на тези, които заемат незначително или никакво място в по-широкия свят, се гледа като на хора, които могат да покажат инициативност и да бъдат значими.

По брой регистрирани институции след петдесетната традиция се нарежда баптистката евангелска субтрадиция с 15, следва класическата лутеранска традиция с 4 религиозни институции, методистката с 3 религиозни институции и единствената евангелска традиция, сред която не се наблюдава процес на фрагменти-

ция, е съборната или по-известна в нас като конгрешанска.

Големият брой регистрирани протестантски религиозни институции не е критерий за дълбоко проникване на протестантизма в българския социум. Доказателство за това са статистическите данни от последното пребояване на населението, извършено през 2011 г., според което като протестанти се определят 1.1 % от населението на страната.

Тук ще отворя една скоба и ще поясня, че в протестантската общност не се включва адвентната традиция, която започва да намира почва сред българския народ още от миналия век. Към този момент тя има 4 регистрирани вероизповедания.

Кажете няколко думи и за останалите религии в България. В началото на разговора казахте, че освен християнството в страната ни са разпространени и ислама, юдаизма, хиндуизма, будизма и даоизма.

Исламът в страната се представява от две регистрирани вероизповедания – Мюсюлманско изповедание и Сунитско-ханефитско изповедание. Юдаизъмът също се представя от две религиозни институции – Религиозна общност на евреите в България и Еврейски център „Хабад – Лъбавич“. Хасидското движение „Хабад – Лъбавич“ е базирано в Бруклин, Ню Йорк. Там го преместил през 40-те години на 20. век избягалият от СССР равин Йосиф Шнеерзон. Днес движението има над 3600 институции в 70 държави по цял свят. То се характеризира с крайно консервативни възгледи.

Вероизповеданията, представлящи една част от традициите на будизма в

България, са „Будистка общност в България“ и „Диамантен път на будизма“. И двете вероизповедания са започнали строежи на ступи у нас.

„Общество за Кришна съзнание“ на този етап е единственото вероизповедание, проповядващо една от традициите на хиндуизма, а именно един от четирите клона на Вайшнавизма – религиозна система, почитаща Бог Вишну, като Върховен Бог.

„Духовно учение за хармония“ е вероизповедание, проповядващо принципите на Даоизма.

Представители на така наречените еклектични религиозни системи в България са: Духовно общество „Бяло братство“, „Свидетели на Йехова“, „Бахайска общност в България“, „Църквата на Исус Христос на светиите от последните дни“, Духовно християнско общество „Всемирна изкупена христова църква“, „Изкупена християнска църква на Божа“.

Споделете за някои любопитни подробности около регистрираните Вероизповеднания, които не са известни за обикновения читател, ако има такива.

Разбира се, че има. Така например преди около 2 месец в СГС е постъпило искане за регистрация на Вероизповедание под името „Вероизповедание „Обединени езически вярвания“. На същото обаче е отказана такава, поради липсата на изложена в устава доктринална система.

Друга любопитна подробност са странните наименования на някои от религиозните институции. Така например има регистрирано Вероизповедание под името „Църквата в Сливен“, но има и друго Вероизповедание с името „Добрата църква в Сливен“ или „Интернационален християнски алианс Рекама“ „Християнска църква „Месия“, „Християнска църква „Жетварите“, „Евангелска мисия Ес О Ес“, Християнски мисионерски център „Даром сте приели, даром давайте“ и други такива.

Не по-малко интересен факт е, че има десет Вероизповедания, регистрирани на един и същи адрес в София, а именно адресът на адвокатската кантора, която е подготвяла документите им за регистрация. Друг интересен феномен сред Вероизпове-

данията в България са корейските и китайските евангелски църкви. Така например към този момент има пет Вероизповедания, регистрирани от корейски граждани – Балканска евангелска църква, Християнска църква на светостта, Българска евангелска презвитерианска църква, Евангелска презвитерианска църква в София и Мисия „Блага Власть“.

През определени периоди от време в медийното пространство се тиражира информация, свързана със „Свидетелите на Йехова“. Бихте ли казали нещо за тях. Знае се, че те са регистрирани в следствие на осъдителна процедура за страната ни в съда по правата на човека в Страсбург.

На 17 юли 1991 г. „Свидетели на Йехова“ официално легализират дейността си чрез регистрация като сдружение по реда на Закона за лица и семейството. След промените на този закон през 1994 г. и съгласно изискванията на чл. 133а в Държавен Вестник бр. 73 от с.г. е публикувано решение № 255 от 28 юни 1994 г. на Министерския съвет, с което се отказва на християнско сдружение „Свидетели на Йехова“ пререгистрация на основание чл. 133 и ал. 1 на § 1 от същия закон. Основните аргументи на отка-

за за пререгистрация са проповядване на доктрина за отказ от кръвопреливане, Военна служба, приветстване на националния флаг и други национални символи, което понага под ограничителния режим на чл. 37, ал. 2 от Конституцията на страната. Това от своя страна отправят иск срещу България в Европейския съд по правата на човека в Страсбург. След тригодишна кореспонденция България се съгласи да регистрира нетрадиционното за страната ни изповедание. Това стана под натиска на Европейския съд, тъй като държавата щеше да бъде осъдена за нарушаване правото на свободно изповядване на религия.

Със заповед №51 от месец октомври 1998 г. на Министерски съвет „Свидетели на Йехова“ са официално регистрирани по Закона за изповеданията. След приемането на новия Закон за вероизповеданията през 2002 г. е извършена служебна пререгистрация на общността и в момента те са регистрирана религиозна институция. Съобразно устройството на вероизповеданието, територията на България е разделена на три окръга – централен, източен и западен. В тези окръзи са позиционирани сборовете, които към момента са 25 за цяла България. Начело на всеки окръг стои

окръжен надзорник, който редовно посещава и инспектира дейността в подопечните му сборове.

В сбора всяка седмица се провеждат пет събрания за изучаване на „Стражева кула“, публична проповед, Теократично училище за проповедна служба, изучаване на книга и съbrание за службата. За тях Библията е конституцията, а библейският кодекс е най-висшият израз на истината. Тяхното ясно и безкомпромисно становище относно Библията понякога е източник на сериозни сблъсъци между тях и правителствата. Неутралната им в политическо отношение позиция е достатъчен повод за недоразумения. Въпреки това „Свидетелите на Йехова“ е единственото ново религиозно движение, което от началото на прехода постоянно увеличава своите членове. Така например през 1991 г. членовете на общността наброяват 150 души, през 1994 г. те са 400, към 2007 г. са между 1500 и 1800, към 2011 г. са вече 3000 души, а към днешна дата са над 4500. В последните няколко години се забелязва интересна тенденция – бивши членове на проместантските общности у нас и по-специално тези от петдесетната традиция стават последователи на „Свидетелите на Йехова“.

Предвид големият брой регистрирани вероизповедания в страната, споделете Вашето мнение относно степента на търпимост между тях и ролята на междурелигиозния диалог?

Нека да започна първо с това, че настоящата 2014 г. е обявена за година на толерантността между религиите. Тази инициатива е в отговор на факта, че религиозните доктрини в световен план все още са причина за напрежение, противопоставяне и конфликти в различни точки на света.

Световните процеси в областта на диалога между религиите дават отражение върху събитията и у нас. В последните няколко години в страната се провеждаха редица съвместни дейности между представители от различни вероизповедания. За съжаление тези добри практики трудно намират място в медийното пространство. Така например през 2008 г. със съдействието на Дирекция „Вероизповедания“ на МС се учреди Национален съвет на религиозните общини в България (НСРОБ), включващ представители от различните вероизповедания в страната. Сред учредителите са представители на българската православна църква, католическата църква в Бъл-

гария, Мюсюлманското изповедание, Обединени евангелски църкви в България, Арменската апостолическа православна църква и Религиозната общност на евреите.

Една от последните дейности на съвета е съвместната кампания с КАТ и Регионалния инспекторат в гр. София за превенция по безопасността на движението на деца от началните училища в гр. София. Кампанията стартира през м. ноември 2013 г. като НСРОБ по своя инициатива закупи и раздаде на директорите на началните училища светлоотразителни жилетки, стоп знаци и 25 000 листовки със съвети към учениците и техните родители за придвижването им от външи до училището.

За изминалите пет години този съвет (НСРОБ) осъществи множество инициативи и проведе няколко научни форума, където представители на различните вероизповедания у нас дебатираха по темата за връзката между наука и религия.

Ще завърша с това, че тези инициативи на практика осъществяват и развиват диалога, който е гарант за религиозната търпимост и уважение между вярващите от различни религии. ■

Дария Захариева

В СЛЕДВАНЕ НА АНГЕЛА

Андреј Тарковски за своя
небесен покровител преподобни Андреј Рубльов

„Знам професията – заснемане, монтаж, ракурси, но как да стана творец? И един ден открих отговора на баща ми. Намерих ключа на стаята, застанах на прага и знаех – когато повярваш в Бога, осъзнаваш творчеството и вървиш по пътеката... Повярвах и башните светове ме обгърнаха, бях прием, почувствах се допуснат в душата си“.

АНДРЕЙ ТАРКОВСКИ- СИН

„**Н**а хората не е гадено да разбираат докрай Божиите тайни. Тайната е известна на небесните жители. Малко избраници успяват да се доближат до нея. Ако се случи, се появяват шедъврите... Когато си избраник, признат приживе от приятели и врагове, носиш огромно бреме. Тарковски е избраник – възхвалявали са го и го тъпчели. Получавал златните награди по света, в родината над него издевателстват. Пред него се прехласвали великите майстори, а под носа му хлопвали чиновническите врати“ – така започва книгата си за Андрей Тарковски една от неговите изследователки, Галина Бирчанска.

Филмът „Андрей Рубльов“ е замислен като биографичен. Още в началните страници на сценарния материал, става ясно, че историята ще излезе далеч извън пределите на биографията. Огромните празни петна в жизнеописанието на Рубльов давали простор за фантазията на двамата сценаристи – Андрей Тарковски и Андрей Кончаловски. Те имали щастливата възможност да се ползват свободно от правото на художествена измислица. Едно от малкото неоспорвани на книга права на творците.

В сценария са използвани няколко исторически факта за преподобния – например, че монахът Андрей, заедно

със своя приятел Даниил Черни е напуснал Троицкия манастир, основан от преп. Сергий Радонежки, където е постриган, и се преместил в Спасо-Андрониковия манастир в Подмосковието. През 1405 г. преп. Андрей е поканен заедно с Теофан Грек, от когото Вероятно се е учили на иконопис, да изпишат храма „Св. Благовещение“ в Кремъл.

Житието на преп. Андрей Рубльов изглежда приблизително така: родил се е около 1360 година. Произхожда от сравнително заможно селско семейство.

На живописно майсторство се учи във Византия и в България, според някои източници, които не са напълно потвърдени. Известно време св. Андрей е творил съвместно с прочутия си съвременник Теофан Грек.

Андрей Тарковски

Целият живот на преподобния е свързан с два манастира – Троице-Сергиевата лавра и Спасо-Андрониковия московски манастир.

Камо живеел във Високо духовна среда и в атмосфера на святост, инокът Андрей се поучавал както от историческите примери на святост, така и от живите образци на подвижниците около него.

В продължение на двадесет години (до смъртта си) той водел живот на подвижник-иконописец, заедно със своя „съпостник“ Даниил Черни.

След смъртта на преподобния Андрей, умиращият Даниил, който не се разделил в сърцето си с него, получил откровение за прославата на своя духовен брат в Царството Небесно.

Преподобни Андрей Рубльов е изрисувал храма „Кисти“. Негово дело е знаменитият чудотворен образ на Пресветата Троица, който до днес е ненадминат образец на православна иконопис.

Преподобни Андрей изписва Благовещенския храм в Московския Кремъл.

През 1408 г. той създава иконостаса и Владимирската икона на Пресвeta Богородица в Успенския събор във Владимир.

Преподобни Андрей Рубльов е изографисал и стените на Успенския събор в Звениград (кр. на XIV-XV в.), Деисисния чин на иконостаса в храма „Рождество на Пресвeta Богородица“ в Саво-Сторожевския манастир, както и стените иконостаса на Троицкия събор на Троице-Сергиевата лавра.

Историческият епос „Андрей Рубльов“ в първоначалния си авторски вариант носел заглавието „Страстти по Андрей“. В първия си вариант филмът имал времетраене 3 часа и 11 минути. Бдителните партийни инквизитори се хванали първо за дължината му и поискали спешна промяна. След многобройни прекроявания на

заснетия материал и достигането на „допустимата“ дължина от 2 часа и половина, лентата вече носела заглавието „Андрей Рубльов“ и излязла полуофициално в родината си, след като вече била приета с възторг на фестивала в Кан. В чужбина партийните ръководители на изкуството обаче се хвалели с филма, за да покажат каква свобода дава социализма гори на необичайни творци като Тарковски.

В този филм изследователите на режисьора смятат, че възползвайки се от сходството в имената, в известна степен Тарковски се отъждествява с древноруския иконописец и свой духовен покровител Андрей Рубльов. Почитта към светеца не е натрапена, но самият факт, че в средата на 60-те в СССР млад човек съвсем явно създава филм-похвално слово на своя покровител е проява на изключителна смелост.

Зрителите виждат бита и същността на средновековна Русия – едновременно през очите на главния герой и очите на режисьора-съценарист. Обективният разказ за събитията във филма е представен и като субективните наблюдения на твореца. По сумите на покойния вече наш художник Колю Карамфилов, Тарковски е сред малцината, която успяват пароксално да фиксирам и покажам без-

Времието в движение и като синоним на Вечността.

Знаменателно и донякъде малшанс е, че филмът за преп. Андрей се появява във време, когато СССР е в преход от либералното „размразяване“ на Хрущов към безвремието на застоя на Брежнев. Комунистическите чиновници придвиждат във филма неизгодни за тях паралели и излишни за комунистическия човек религиозни ракурси, описват го с любимия си лаф за декадентски прибкус, несъвместим със съвременна-та действи-телност. Всичко неясно и високо изглеждало заплашително за полуграмотните щатни изкуствоведи – те били стресирани от непривичната форма на произведението и от вътрешната свобода на един креък човек, който търпеливо и безмълвно приемал критиките и никога не се оправдавал. Въщност творческите замисли на Тарковски били отхвърляни един след друг от наглата и страхлива власт.

За девайсет години работа в киното режисьорът имал възможността да завърши само пет филма. Извлането на екран на всеки от тях, разпространяването им, винаги се съпровождало от унизителни издевателства – претенции, поправки, полемики в преса-

та, политически обвинения, въпреки че Тарковски никога не е бил явен дисидент, а само безрезервно честен в творческите си търсения творец.

Честен и смел е и неговият Андрей Рубльов – многопластов, сложен, минаваш през всевъзможни перипетии и достигаш духовна зрялост след преживяването на огромни изкушения. Въпреки претенциите към съдържанието и формата на филма, режисьорът прави така, че орязванията не накърняват с нищо първоначалния замисъл на проекта.

Във филма на Тарковски творчеството на преп. Андрей Рубльов не е свързано с наблюдения от него живот. То е следствие от неговия вътрешен живот, с борбата на сложни мисли и чувства, преодоляване на страсти и вземането на трудни решения.

Животът на Андрей Тарковски също е своеобразно чудо. В киното актьорите са много по-известни от режисьорите. Рядкост е обратното явление. Съдбата на Тарковски на пръв поглед не е много богата на външни събития. Въщност е прекалено сложна и показателна за лутанията на честния творец през нелеко и тъмно време – толкова подобно на времето, в което е живял преп. Андрей Рубльов.

Баща на именития режисьор е известният поет Арсений Тарковски.

Майка му е актриса и преводач, снимала се и във филмите на сина си. Когато бъдещият знаменит режисьор е едва на 5, баща му напуска семейството, казват, увлечен по Марина Цветаева. Андрей Тарковски се ражда в село Завражье, Ивановска област, на 4 април 1932 година. В детството си преживява втората световна война, гладува и заболява от туберкулоза. Семейството скоро се премества в Москва, където вгълбеното и замислено момче, заедно с майка си и сестра си заживява в очукана комуналка и се увлича от музиката и изобразителното изкуство.

По спомени на съучениците му, Тарковски винаги се държал свободно, лесно се сприятеливал, с учителите общувал като равен. Страстта му към разнообразни знания била сериозна и истинска. В училище още не осъзнавал призванието си на режисьор. След гимназията постъпва във факултета по арабистика на Московския институт по източни науки. Учи една година и заминава на геологична експедиция. И по време на проучванията в главата му проблясва идеята, че иска да посвети живота си на киното и творчеството. Записва се във ВГИК (Всеросийский государственный университет кинематографии), попада в легендарен клас – заедно с Василий Шукшин, Андрей

Кончаловски, Елем Климов и куп други звезди от това кинопоколение, в класа на Михаил Ром. В студентските си години става най-близък с Андрей Михалков – Кончаловски, с когото заедно правят курсовите си работи по специалността. Кончаловски е съавтор на сценария на „Андрей Рубльов“.

Изследователи на творчеството на преподобния са единодушни, че той принадлежи към последователите на исихазма, пренесен в Русия от пределите на Византия и България. Исихастите, казано простичко, винаги поставляли ударение върху вътрешния

духовен живот и преобразяването на човека, неговото „обожение“, в противовес на външното благочестие и обредност. Център на исихазма в Русия е кръгът около преп. Сергий Радонежки и основанията от него манастир „Света Троица“. Както се казва в житието на свети Сергий, „той вкусва Божествената сладост на безмълвия“ и следва основните принципи на исихазма в живота си. Преп. Андрей приема пострижение в Троице-Сергиевската лавра и въплъща във същите идеали в живота и творбите си. В този смисъл неговия

обет за мълчание във филма на Тарковски следва исихастките практики за придобиване на благодатта на Духа и постоянната вътрешна молитва. Духовната аскеза въздига преподобния до висотата на духовното прозрение. За него св. Йосиф Волоцки пише няколко десетилетия по-късно, че чрез постническото усърдие и духовен подвиг „съумява да попоти ума си в невещественото“.

Рубльов при Тарковски е човекът, който преминава през изпитания и се пречиства през скърби. Монахът във филма изживява тежки падения, за да продължи напред в търсене на истината за Бога, света и човека. Мълчанието на Андрей Рубльов е изкупление на греха и поемане на кръста. В един определен момент обаче, когато мярката е прекрачена, обетът е на път да отрече служението на монаха пред Твореца чрез поверения му малант. Защото Рубльов от филма не само мълчи, но и спира да твори. Тогава през думите на съвременника му Кирил художникът е изобличен: „страшен гръх е да отхвърляш Божията искра“. Духовната плътност на героя се избистря във вътрешната борба. Рубльов е толкова вгълben, сякаш се намира в друг свят. Разсияната светлина, димът на огъня, който се носи наоколо – ликът на преподобния сякаш витае разтворен в средата и е точно според думите на св. Йосиф

Волоцки „невеществен“. И най-вече очите на героя изглеждат обрнати навътре – те гледат без да видят тукашните неща. И не защото светът е несъвършен и греховен, а защото зърнцето на спасението трябва да бъде открито „вътре“.

Възхождането към истината все още не е постигането ѝ. Тя трябва да се въплъти в действие. Идеята на филма намира своето пълно развитие единствено в неговия епилог. Накрая Андрей Рубльов постига това, от което се нуждаят неговите братя, на чието служение е посветен. Разбира, че човеците се нуждаят от лишена-та от суетност и зли помисли тиха умиротвореност, пълна с хармония и красота. Не чувствената красота, а тази, която идва изцяло от вътрешната светлина на преобразения от Христос човек.

„Андрей Рубльов“ е филм, посветен на чудото. Чудо е полетът на грипавия селянин. Чудо е, че след ослепяването на майсторите Рубльов се вдъхновява и създава светлата като празник фреска „Страшният съд“. Такава, подчинена на чудото е последователността във филма. Чудно е как момчето Бориска, без да познава тайната на камбанената сплав, отлива чудна камбана. Чудно е и звук пробуждащата на падналата в гръх Дурочка и тя се връща в Божия път.

Чудно радостните и пеещи линии и цветове в епилога на филма прославят хармонията на човешкото същество – Ване. Иконите и фреските са създадени в жестоката обстановка, която сякаш преследва и обгръща подвижника. Той остава неподвластен на видимото време и сили, устремен към небето.

Русия по времето на преп. Андрей Рубльов е раздирана от непрекъснати кръвопролития, междуособици и злаощастия, предателства, глад, мор след мор – руснаците сериозно се опасявали, че тогава – през XV век – вече настъпва края на света. В тази тъмнина засиява „Светата Троица“, създадена от св. Андрей като звезда в мрака и чудо, явено на отчаяните хора. Повторенията и пътуването търсене на себе си има не само рит-

нично значение. Специфичната руска протяжност на стила и безкрайните пространства и повторения имат за задача да напомнят и подчертаят значимостта и неслучайността на случващото се. От XV век чрез иконата на „Вседържител“ и „Света Троица“ нахлуват живите цветове на живота. Целият филм, изпълнен с черно-бялата греховна земност преминава в многоцветната ликуваща вечност на светостта. Всичко във филма – историческите събития, съдбата на хората, притчите, метафорите, образите – препратки – са съединени помежду си в причинно-следствени връзки в сценария или по-скоро в мощнния поток на чувствата и мислите на режисьора, решен да направи от сказанието за миналото молитва за бъдещето. ■

Маргарита **Друмева**

КРАЛИЦАТА НА ТРАГЕДИИТЕ

135 години

от рождениято

на Ариана Буцевска

А

аричат Агриана
Будевска „Крали-
цата на траге-
гиите“ не само

защото е изиграла над 100 драматични роли на сцената на Народния театър. Камо всяка една необикновена личност, и нейният живот е белязан от една страна с най-блъскавите нюанси на огрените от слънцето снегове по върховете, но от друга – дълбоко в сърцето ѝ се утаява черната мътилка на скръбта поради смъртта на любимия ѝ съпруг и гвеме ѝ деща. Не ѝ е отредено средно пространство, там, където спокойно и безоблачно „кремат малките гарования“, с които никой не се занимава. В най-силната и мъдра възраст ѝ отнемат сцената, опитват се да ѝ внушат, че е ненужна и трябва да отстъпи място на по-младите. Пътят ѝ минава през славата, която са имали Сара Бернар и Елеонора Дузе, до самотата на изгнаника, път осенен с латинки, които пренася от бащиния си дом в Аржентина. И сега столичани я помнят с криле от продълговати перли, 135 години след нейното раждане, като една от личностите, положили основите на професионалния театър в България.

Всички от семейството на Агриана са потомци на прочутата баба Буга от тревненското село Николаево. Тя ще

да е била твърде ербап жена, след като нейните деща, внучи и правнуци приемат нейното име, а не бащината фамилия. Навсякъде са познати като „будевчета“, откъдето идва и името на рода – Будевски. Дядото на Агриана по бащина линия е съсечен от турци, което принуждава баща ѝ, „буйния като кон и силен като Крали Марко“ тревненец Кънчо Будевски, да се пресели в Добрич. Там среща Василка, най-малката дъщеря на полуизгринята Янула и търговеца Ангел Чакъров, най-личната мома по тлаки и седенки, сръчна във възбата на добруджански шевици, та с изречението „мя ще е и никоя друга!“, Кънчо я мята на рамо и отива право при свещеника.

Преоди да се роди Агриана (13 декември 1878 г.), Кънчо и Василка имат шест деца. Слабичкото тъмнокосо момиченце обича да прави чудесни кукли от парцалчета и от малка минава за „карагъзовчишка“, понеже непрекъснато „представлява“. Майка ѝ пък я учи да танцува. В малката бедна къща,

в която има само една стая и пруст, Дрончето все измисля някой шейретълък (сяволия). Всичките ѝ близки не прекъснато намират повод и я молят да им „представлява“, а любимата ѝ тема е Пепеляшка, защото и малки, и големи плачат, когато машехата наказва с бой парцалената Пепеляшка. На лично място в стаята стои семейната Библия, между страниците на която и до днес стои една четирилистна детелина. В тази къща Агриана живее до 15-ата си годишнина, а днес тя е превърната в музей.

Трите момичета в къщата се разболяват от сифтерит, Цанка и Райна умират, а Дрончето по чудо оцелява. Нейният брат Ганчо, силно привързан към нея, е руски възпитаник, артилерийски офицер, доброволец в Сръбско-българската война. Заедно с по-големия си брат и съпругата му, момичето за пръв път изва в столицата.

През 1893 г. семейството се преселва във Варна, където Агриана учи в Първа девическа гимназия. Мечтае да стане учителка, но през 1895 г. Министерството на просвещението отпуска 4 стипендии за изучаване на драматично изкуство в чужбина – в Москва и Прага. Ика Будевска и всичките ѝ близки изразяват възторжено мнението си, че това е точно за Дрончето, понеже по цял ден измисля

разни пиечки и затова ще успее непременно. Така Агриана се явява на конкурса без никаква подготвка, много притеснена, но изиграва сцена от „Женитба“ на Гогол толкова комично, че членовете на журито – проф. Иван Шишманов, проф. Иван Мърквичка и Иван Вазов, непресторено се смеят и присъждат едната стипендия на нея. Така Агриана заминава за Москва и в продължение на 4 години учи в Императорското театрално училище (Малий театър), където неин учител е Александър Ленски. Щастливи и паметни остават срещите ѝ с именити руски театрали – Качалов, Олга Книпер-Чехова и Савицкая.

Агриана покорява театралната аудитория, критиката и публиката в Русия. Само 17-годишна, тя е сред гостите на проф. Стороженко, който събира в гома си елита на руската художествено-творческа интелигенция. Българката общува с изтъкнати писатели, музиканти и художници, там се запознава и с Чехов. Театралният и литературен историк от Санкт Петербург – г-р Ранк, си спомня за впечатлението си от нейната игра:

„За първи път я видях на един изпит... Тогава за първи път през живота си изтръпнах от съприкосновението с гения на превъплътяването. Отначало ми се стори, че ролята се изпълнява от различни актриси... Интонации-

ите, ритъмът, жестът, пластиката на тялото бяха съвършено дозирани. Освен изключителен темперамент, тя показа изключително чувство за художествен такт“.

Нейните сънародници в Москва разказват, че Агриана Будевска е „Вечно разсияна, Вечно замечтана, Вечно не е на земята, Все хвърчи в облаци“¹. Тя старателно подготвя ролите си и това погъща цялото ѝ време. Актрисата не се интересува от комерсиалната страна на своята професия, не прекъснато пише в тетрадки разни бележки. Привлечени от красотата и таланта ѝ, тя получава предложение да остане в Русия. Въпреки това се завръща в България с отлична диплома и атестат.

Дебютът ѝ на българска сцена е в ролята на Мелиса в „Мелиса Мелентиева“ на А.Н. Острошки в театър „Основа“, след което играе в трупата на „Сълза и смях“ в „Славянска беседа“. Заедно с Кръстьо Сарафов, Вяра Игнатиева, Гено Киров, Васил Кирков основават Народния театър, на чиято сцена актрисата изиграва най-прекрасните роли от световната и българската драматургия: Нора от „Куклен дом“ на Ибсен – нейният най-голям успех според критиците, Насмая Филиповна от „Идиот“ на Достоевски, Лейди Макбет, Амалия от „Разбойници“, Мария

от „Иванко“, Рага от „Под идомо“ и много други. Често актьорите разменят помежду си снимки с лични посвещения – Ариана пази всички тях като съкровище.

Будевска е както комедийна актриса, така и отлично пресътворява драматични роли. Запазени са нейни разработки по ролите, обстойни анализи на тяхната сложност и многоплановост. Тя обработва вродения си талант като скулпторът камъка, всеки ден със силата на интелекта и дълбоката си чувствителност, всяка дума, жест, движение на тялото по сцената. Изключително работоспособна и всеотдайна на сцената е Ариана Будевска, владее до съвършенство и тялото, и гласа си. Вероятно в това се крие магнетичната ѝ сила, а салоните никога не могат да поберат всички, които искат да гледат „красивото ѝ огухотворено лице с oval на мадона“. Ариана Будевска обаче запазва изключителната си скромност въпреки огромния си успех на сцената. Пред българския журналист и писател Христо Бразицов („Един час при Бразицов“, 1943) тя споделя:

„Никога не съм влагала амбиция за изигране на личността си. Такава съм влагала само по въпросите на изкуството...“

През 1903 г. Ариана Будевска среща актьора Христо Ганчев, който

играе в различни частни трупи. Той е останал в спомените на колегите си като изключителен човек, верен на приятелите си, винаги защитаващ правата на актьорите. Вероятно затова го наричат „човек на проместа“. Между двамата пламва любовта, скоро след това създават едно изключително щастливо семейство, което става символ на уникално разбирателство между двамата творци. Двамата репетират всички ролите си, взаимно коригират интонациите и жестовете си. Любовта към театъра и поредната роля се слива с любовта помежду им – известно е, че Христо наставя съпругата му да постаря с дни фразата „Обичам те“, за да открие най-варната интонация.

В тази любов Ариана намира стряха, под която може винаги уютно да се скрие от горчивината, която често изпитва в театъра. Защото на сцената пищни крале и кралици изричат съబовни думи, но изгаснат ли

прожекторите, се появяват черните сенки на „фаворизацията, задкулесните борби на незадоволените амбиции, злобата“ и както споделя актрисата, те „морално ни терзят и троят атмосферата, в която трябва да изграждаме светлите образи“. Ариана гори физически заболява в продължение на шест месеца.

Известна е следната история: година след сватбата им, Ариана Буѓевска играе ролята на Маргарита Гомие в „Дамата с камелиите“. Трупата на Народния театър е на турне в Битоля. След спектакъла на сцената излиза млад мъж, който пада в краката на актрисата и се заклевва, че ако тя има враг, той непременно ще го намери и ще го убие, където и да е по земното кълбо. Ариана се трогва от жертвоготовността на младежа, покарява му чантичката си за спомен и отговаря:

„Мили момко, ще ме направиш безкрайно по-щастлива, ако вместо да убиваш, извършиш едно добро дело. Пиши ми в София, като го сториш, и аз няма да те забравя никога!“

И още една история разказва Мусаков, съвременник на актрисата: по време на антракт, млад и блед мъж хваша Ариана за рамото. В ръцете си носи малък пистолет с инкрустирана върху него буква А. Охраната се намесва и иска да го задържи, но

Ариана не позволява, защото познава в негово лице същият онзи младеж от Битоля. Като всяка красива и мантилия актриса, Ариана Буѓевска има много почитатели, дори чак от Нова Зеландия.

Избухва Балканската война и съпругът ѝ заминава на фронта. Ариана го изпраща с триседмичното им момиченце Гая в ръцете си. Малко по-късно актрисата получава вест, че съпругът ѝ е починал от тиф и холера в с. Фенер, Източна Тракия. Умира и

мъничката Гала, а след тази Втора страшна смърт, изва и третата – синът ѝ Гани, студент по химия, е убит в Торино, Италия, при престрелка. Поради левите си убеждения и участие в групировки за сваление на правителството, той е следен от италианската полиция.

Единствената ѝ умеха остава синът ѝ Вили, но и около него нещата не са спокойни. Той също е с леви убеждения и в София срещу него се води процес с обвинението, че наруша реда в държавата. Всенак, Вили успява да избяга в Аржентина и става пилот в Буенос Айрес. Агриана Будевска остава съвсем сама. Около нея царизмерия и недостоен театър загуливате. Актрисата изпада във вълнока депресия.

Агриана Будевска, с цялото си великолепие на сцената, изпитва жестокото острие на самотата, когато се прибере във ѝци. Бедността я преследва, но актрисата няма „търговски нюх“ към живота. Нейните мисли изцяло са насочени в поредната роля и винаги търси онова „прошенование отгоре“, „Божието възхновение“. Една от най-големите ѝ мечти е да изиграе ролята на Жана Д'Арк, без външни ефекти, а с вътрешна сила, която може да сътвори чудото. Да усети публиката духа и вътрешното преживяване на артиста.

„Обичах всички роли... Тъй много и тъй страстно съм играла, че често съм се питала: къде е моето лице, кое е... На младини съм играла и старешки роли, а накрая – и роли на млади момичета. Амплоато ми е героично, силно драматично. Но провидението ме е покроило и след смъртта на мъжа ми се случи да играя ред роли (в „Адам, Ева и змията“, „Далила“ и др.) без такъв силен драматизъм“.

На 43-годишна възраст Агриана Будевска играе Далила, а публиката е очарована от външността ѝ – актрисата прилича на 20-годишна девойка. Костюмът е полупрозрачен, обсипан с бели и черни перли и аквамарини, с перлена диадема и рамене, покрити с криле от продълговати перли. Цялата сцена е обсипана с цветя, прожекторите светят с пълна мощ. Публиката започва да я нарича „Кралицата на трагедии“.

Никой не подозира колко много скръб изпълва душата ѝ. Единствено в дневника си тя може да излезе бушуващото вътре в нея душевно състояние – че докато изпитва най-големи страдания, на сцената трябва да играеkokemku или други подобни роли. Освен това трупата на Народния театър е раздирана от конфликти и интриги, тръгват слухове, че актрисата страда от амнезия и забравя текстовете си.

Примадоната на българския театър

често бяга извън града, плаче с часове и прегръща земята.

През 1925 г. организират тържество в нейна чест, по случай нейния юбилей – четвърт век на сцената. Цар Борис III я удостоява с два ордена – един сребърен за наука и изкуство, и друг – за заслуги. Дават ѝ званието „Почетна актриса на Народния театър“. Това не пречи на Враговете ѝ само година след това да я пенсионират, а някои казват, че е била уволнена. Тогава Агриана е на 48-годишна възраст, в разцвета на творческите си сили и официалната причина за това решение е, че е нужно да отстъпи мястото си на младите таланти. На което тя отговаря:

„Аз не заех ничие място, когато се явих на сцената. За всеки артист има място. Всеки човек, всеки артист има свой образ, своя душа, свое амплоа. Никой не прилича на другия... Истинският артист заема своето място с победа, а не с благоволението на управляващия“.

Васил Кирков, нейният партньор, с когото тя играе в Народния театър, основател на трупата, получава същия „подарък“ – и той е пенсиониран, или уволнен. Скоро след това умира, като не успява докрай да издържи обидата и унищожението.

Връзката на Агриана Будевска със сцената е прекъсната, а това значи с

нейната сила, любов, живот и умеха. Това е още един голям удар за нея. За да продължи напред, започва да пише критика за различни пиеци и изпълнители, статии, портрети на артисти, спомени. Нейният артистичен дневник, написан с нерв и рядко писателско проникновение, съдържа и стихове, в които актрисата е изляла в думи своята лична и артистична трагедия. Скръбта я преззема и три години по-късно тя заминава при брат си в Цариград, собственик на пиромехническа фабрика. Често чувам как Агриана излиза нощем в градината и „вие като куче от мъка“.

Снимка, направена в Народния театър „Иван Вазов“ през 1949 година, когато се организира голямо нейно честване.

Сн. Тодор Славчев

„Останах без криле, без дух, без красота, слънце и въздух!... Моите домашни несрети изпепелиха душата ми. Нито кашка възторг няма в нея. Само да знаете как съм уморена...“

На 20 август 1937 г. Адриана Будевска заминава с кораб от Хамбург за Южна Америка, при своя син Вили и неговите деца. В малкото дрехи и лични вещи тя поставя и пликче със семена на цветето латинка от башиния си гвозд в Добрич. Посява ги в новия си дом в Буенос Айрес, за да ѝ напомнят за България. Не вярва, че ще се върне отново в родината си. Все пак това

се случва след 11 години, по покана на Георги Димитров, през 1948 г.

На летището я посрещат артисти от Народния театър Константин Кисимов, Кръстьо Сарафов, Иван Попов, Иван Димов, Олга Кирчева, силно се вълнуват всички. Никакво озлобление не е останало в нея, никакъв гняв и омраза. Достолепно се движки тя сред бившите си колеги, изпълнена с прежната одухотвореност и вътрешно достойнство.

Адриана Будевска се установява в родовата къща на ул. „Миджур“ 22 в Лозенец, където живее до смъртта си през 1955 г. Театралните критици от епохата признават, че Адриана Будевска е „най-забележителната българска трагическа актриса, равна по талант на най-големите европейски актриси днес“. ■

СВЕТЦИ БЕЗ ОРЕОЛ

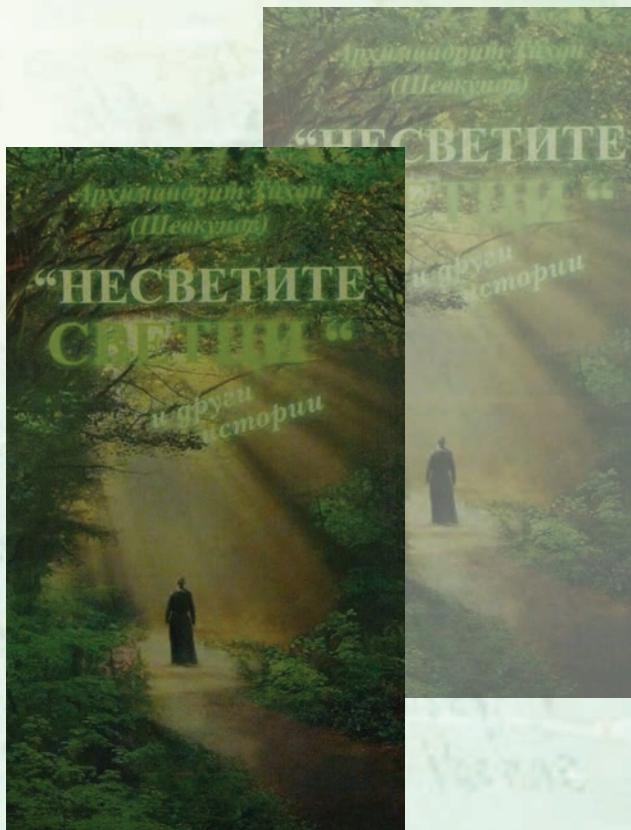
Изминалата година стана свидетел на още едно хубаво събитие – нашумялата книга на архимандрит Тихон (Шевкунов)

„Несветите светци“ излезе и на български език. Казвам „нашумяла“, защото тя породи голям отзив в Русия и по света, възбуди голям интерес и същевременно много въпроси: като започнем от уникалния факт, че една строго православна, църковна книга бие изведнъж всички рекорди по популярност при масовия читател и стигнеш до загадъчната парадоксалност на самото заглавие. Защо „несвети светци“? Това звучи като противоречие в определението. Дали авторът е искал да каже, че търсим светостта не там, където тя наистина присъства, или че самата светост е нещо парадоксално и не подчиняващо се на законите на логиката?

Първото издание на „Несветите светци“ излезе през 2011 г., а в края на 2012 г. сумарният тираж на книгата вече съставляваше милион и сто хиляди бройки. И това е само началото. Успехът на книгата е невероятен, издание след издание излиза на руски език, преведена е на английски, гръцки, полски, сръбски, български, готовят се издания на френски, италиански, испански, арабски. По своя жанр „Несветите светци“ е автобиографична книга, сборник с разкази от живота

Андрей Романов

на автора. Много от тях са посветени на Псковския Печорски манастир, където архимандрит Тихон е започнал монашеския си живот. Както казва самият автор: „Практически всички истории, които са влезли в книгата, съм разказал по време на проповедите си. Всичко това е част от нашия църко-

Вен живот. Та нали Всяка проповед се гради върху осмислянето на Светото Писание, върху тълкуването на църковните събития от светите отци и върху примери от живота. Разказвах тези истории на моите студенти. Разказвах на братството, на приятели. И много хора ме съветваха настойчиво и гори изискваха тези истории да бъдат записани“.

„Несветите светци“ би всички рекорди по популярност в Русия и страните от бившия Съветски съюз и надмина далеч обичайните тиражи на авторите, пишещи на църковни и религиозни теми. Станала истински „православен бестселър“, тя надви в рейтингите прочути имена от масовата култура и се наложи като едно първостепенно литературно и духовно събитие в своята страна. Каква е тайната на този невероятен успех? Защо масовият читател предпочете пред детективите и приключенските романи книга, говореща за тайните на православната духовност, за борбите на съвестта и приключнията на една душа, търсеща истина и спасение, за монаси, странници и старци? Тя е мнозина литературни критици ще се опитат да отговорят на този въпрос. Те, разбира се, ще посочат и литературната дарба на автора, този чудесен, лек разказвач, предаваш ни историите, на които е станал свидетел, с такава вещина, че ги четем, замаили дъх; и маисторството му в описанието на харак-

терите, в проникването в душевния свят на героите; и изповедния, автобиографичен стил на книгата, написана винаги от първо лице и посветена на събития и лица, които той е поизнал лично, на истории, през които той сам е преминал, на душевни сътресения и обрати, които сам е преживял. „Несветите светци“ е книга биографична и жизнено-достоверна, в нея няма нищо измислено и повечето герои, споменати в нея, са живи и до ден-днешен. Критиците ще посочат и великолепния хумор, които изпълва на много места страниците ѝ, усетя за забавното и веселото в човешкия живот изобщо и в църковния живот. В частност, лекотата, с която авторът говори на теми, традиционно възприемани като скучни и дурактично-благочестиви. Но главното според мен е в самата тема, самите герои. Книгата ни показва хора, наши съвременници, наши съседи, толкова близки до нас и толкова различни от нас, говори ни за святост, скрита под маската на всекидневието, явяваща се внезапно в чудни моменти, просмукаваща се и осветляваща със светлината си като светкалица нашия живот. В нея става дума за чудни, удивителни герои, подвижници, монаси, старци, носещи Христовия дух в същата пълнота и благодатност, както в гревните патерици, но и за обикновени хора, „несвети светци“, с чийто живот Прородителето е благоволило да ни разкрие един или друг урок.

ОТЗИВИ

Книгата четох още докато тя бе в ръкопис, и публикувах откъс от нея в моя Вестник. Когато я четох, разбрах, че чета манастирска проза. Ние имаме градска проза, селска, военна. Това е манастирска проза. Книгата показва начина на живот, персонажи, типове от онази среда, която още преди 20 години изглеждаше камерна, заключена зад ограда. Сега тази ограда се отвори, появиха се нови манастири и животът им стана част от общонационалния живот.

**Александър Проханов,
писател, публицист**

Това е полезна книга. За църковния човек целият живот на светеца е обвят с благоухания; той сякаш от раждането си стъпва по облаци. А отец Тихон в книгата си доближава светците до нас, обикновените негeroични хора, разказва ни за онези, чиято всекидневна, делична святост е почти незабележима.

Протодякон Андрей Кураев

Книгата е написана от много надарен писател. Виждаме хумор, ирония, патос, трагизъм, драматизъм. Хуморът не винаги бива сполучлив в църковна среда, лесно преминава в подигравателност, кощунство. Тук е спазена онази мярка, която може да се нарече православен хумор. Читателят ще види тук фрагменти от Патерица на 21 век. Но същевременно това е жива, съвременна и малантилаща литература. Тук имаме и фрагменти от проповеди, и изповеди, и притчи. Книгата е написана от човек, упонен от църковния и манастирски живот.

**Борис Любимов, ректор на Московското
театрално училище „Шченкин“**

Книгата на архимандрит Тихон (Шевкунов) е написана в най-добрите традиции на руската литература – това става ясно на всеки, който я взема в ръцете си. Още от първите редове читателят попада в един ясен и прост свят, в един необикновен и непостижимо роден свят, въпреки че четящият може да знае много малко за живота на Църквата.

Наталия Волкова, журналист

АВТОРЪТ

Архимандрит Тихон (Шевкунов) е роден на 2 юли 1958 г. в Москва. През 1982 г. завършва факултета за сценаристи на ВГИК (Всесъюзния държавен институт по кинематография). Скоро след дипломирането си постъпва като послушник в Псковския Печорски манастир. Негов духовник става архимандрит Йоан (Крестянкин).

От август 1986 г. работи в Издателския отдел на Московската патриаршия под ръководството на митрополит Питирим. През 1991 г. е постригнан за монах в Донския манастир в Москва под името Тихон в чест на св. Тихон, патриарх Московски и Всеrusийски. През същата година става йеродякон и йеромонах. По време на живота си в Донския манастир участва в намирането на мощите на св. Патриарх Тихон.

През 1993 г. е назначен за настоятел на московското подворие на Псковския Печорски манастир, разположено в Сременския манастир. През 1995 г. получава игуменски сан и става наместник на Възродения Сременски мъжки манастир. През 1998 г. получава сана архимандрит. През 1999 г. става ректор на ново-

образуваното Сременско Висше православно манастирско училище, преобразувано през 2002 г. в Сременска духовна семинария.

Архимандрит Тихон е отговорен секретар на Патриаршеския съвет за култура. Заедно с писателя Валентин Распутин е съпредседател на Църковно-обществения съвет за защита от алкохолната заплаха. Автор на социалния антиалкохолен проект „Общо дело“. Ръководи издателството на Сременския манастир и е главен редактор на популярния руски православен интернет-портал Православие.РУ.

Автор е на филма „Псковската Печорска обител“, получил през 2007 г. първа награда на II Международен фестивал за православно кино и телевизионни предавания „Радонеж“, и на нашумелия филм „Гибелта на империята: Византийският урок“, получил през 2008 г. премията „Златен орел“ и предизвикал силен обществен резонанс и широка дискусия в Русия и другите православни страни.

Из книгата **НЕСВЕТИТЕ СВЕТЦИ**

БОГОСЛОВИ

Веднъж към отец Йоан пристъпи един млад човек, завършил Духовната академия, и като се представи, между другото заяви: „Аз съм богослов“.

Отец Йоан много се учузи и попита:

- Как – четвърти ли?
- В какъв смисъл „четвърти“? – не разбра висшият.

Отец Йоан обясни:

– Ние в Църквата познаваме трима богослови: първият е Йоан Богослов, апостол и любим ученик на Спасителя. Вторият е Григорий Богослов, третият – Симеон Нови Богослов. Те са единствените, на които светата Църква през цялата си гвухилядолетна история е дала името „Богослов“. А вие, значи, сте четвъртият?

И все пак кому и как Господ изпраща духовна мъдрост? Истината е, че за да си богослов, съвсем не е задължително да носишрасо и да си завършил Духовна академия. „Духът диша, където иска!“ – възклика попресено апостол Йоан.

Веднъж ние с хора на нашия Сременски манастир бяхме в Далечния Изток, в една Военна база на стратегическата авиация. След службата и

концерта офицерите ни поканиха на Вечеря. Тази православна служба бе първата в далечното Военно градче от много години. Ясно е, че хората ни гледаха с интерес. Преди ядене ние, както нодобава на християни, прочетохме молитвата „Отче наш“. Заедно с нас се кръстеше и се молеше възрастният, уважаван от всички генерал. След около два часа, когато трапезата бе към края си, офицерите се обърнаха към него:

– Генерале, видяхме, че се кръстите. Уважаваме Ви. Но не Ви разбираме. Вие сигурно сте разбрал много неща, за които ние все още не сме и помисляли. Кажете ни: разбрахте ли през тези години кое е най-важното в живота, какъв е неговият смисъл?

Ясно е, че такива въпроси се задават само след като хората са прекарали заедно доста време на масата и са се изпълнили с взаимно доверие и доброжелателност.

И генералът, истински армейски генерал, се замисли за миг и рече:

– Най-важното в живота е да държиш сърцето си чисто пред Бога!

Бях потресен: толкова дълбоко и богословски точно би могъл да се изрази само един истински богослов от класа – мислител и практик. Мисля обаче, че генералът не се досещаше за това.

Изобщо нас свещениците могат на много неща да ни научат и гори да ни посроят хора, които наглед са много далеч от богословските науки.

По Времето, когато вървяха преговорите за обединението с Руската задгранична църква, Германският и Великобритански архиепископ Марк ми призна, че в Русия му се е случило нещо, което го е накарало да повярва, че духовните промени в нашата страна не са пропаганда, а реалност.

Веднъж пътували заедно с един свещеник през Подмосковието. Владука Марк, който е немец, се чудел много на това, което виждал: въпреки табелите край шосето, които ограничавали скоростта до 90 километра в час, колата се носела със 140. Владуката дълго търпял и най-сетне деликатно посочил това несъответствие на шофьора свещеник. Но онзи само се изсмяял на наивното простодушие на чужденеца и го уверил, че всичко е наред.

– Ами ако ни спре полицията? – недоверявал Владуката.

– И с полицията всичко е наред! – отговорил уверено свещеникът.

И наистина, след известно време ги спрял служител на КАТ. Свалийки стъклото, свещеникът казал добродушно на младия милиционер:

– Здравей, шефе! Извинявай, бързаме. Но милиционерът не реагирал никак на неговия поздрав.

– Документите, моля! – наредил той.

– Е, айде сега, шефе! – нервирал се отецът. – Не виждаш ли кое сме?... Казах ти, че бързаме!

– Документите, моля! – повторил милиционерът.

На свещеника му било хем криво, хем неудобно пред своя гост, но нямало какво да се прави. Той подал на милиционера шофьорската книжка и техническия паспорт, но при това не се съдържал и добавил:

– Айде, взимай! Вашата работа е да наказвате, нашата е да прощаваме!

На което милиционерът му хвърлил хладен поглед и рекъл:

– Първо, наказваме не ние, а законът. И прощавате не вие, а Господ Бог.

И тъкмо тогава, каза Владука Марк, той разбрал, че щом дори милиционерите по руските пътища мислят с подобни категории, то в тази непостижима страна всичко наистина се е променило.

ЗА МОЛИТВАТА И ЛИСИЧЕТО

От „Пролога“

В Египет, където в дълбока християнска древност е имало много велики манастири, един монах дружил с прост и безкнижен селянин фелах. Веднъж селянинът казал на монаха:

– Аз също почитам Бога, Които е създал този свят! Всяка Вечер сипвам козе мляко в чинийка и я оставям под палмата. Нощем Бог изва и изпива моето млечице. То Му харесва много! Нито Веднъж не съм виждал нещо да е останало в чинийката.

Чувайки тези думи, монахът не можъл да не се разсмее. Той обяснил добродушно и достъпно на своя приятел, че Бог не се нуждае от козе мляко. Селянинът обаче упорито държал на това. И тогава монахът предложил да проследят тайно следващата нощ какво става с чинийката с мякото под палмата.

Речено – сторено: през нощта монахът и селянинът се скрили недалеч оттам и на лунна светлина скоро видяли, че към чинийката пристъпва лисиче и изпива цялото мяко.

Селянинът бил като поразен от гръм от това откровение.

– Да – съкрушен си признал той, – сега виждам, че това не е бил Бог!

Монахът се опитал да утеши селянина и започнал да обяснява, че Бог е Дух, че Той е съвсем различен от нашия свят, че хората Го познават по особен начин... Но селянинът само стоял пред него с наведена глава, после заплакал и тръгнал към колибата си.

Монахът също се отправил към килията си. Но когато стигнал до нея, той с изумление видял Ангел, който

му преграждал пътя. Монахът паднал от страх на колене, а Ангелът казал:

– Този прост човек няма нито възпитание, нито мъдрост, нито образованост, за да почита Бога по друг начин. А ти с твоята мъдрост и образованост му отне тази възможност. Ще кажеш, че си разсъждавал правилно? Ала едно нещо не знаеш ти, мъдрецо: Бог, виждайки искреното сърце на този селянин, изпращаше всяка нощ при палмата лисиче, за да го утеши и да приеме неговата жертвба.

ЗА АНГЕЛА ХРАНИТЕЛ

Ангелите Хранители не само ни внушават благи помисли за вечното спасение, те наистина ни пазят при най-различни животейски обстоятелства. Думата „Хранител“ съвсем не е аллегория, а скъпоценен опит на много поколения християни. Неслучайно, например, в молитвите си за пътници те Църквата ни призовава да молим Господа за особена закрила от страна на Ангела Хранител. Пък и наистина – къде другаде, ако не по време на път, когато се сблъскваме често с непредвидени опасности, ни е необходима особена Божия закрила?

Преди около тринайсетина години вднамата с нашия енориаш Николай Сергеевич Леонов, професор по ис-

тория, генерал-лейтенант от разузнаването, който в течение на много години участваше в телевизионното предаване „Руски дом“, гостувахме в Псковския Печорски манастир. Там Николай Сергеевич се запозна за пръв път с отец Йоан (Крестянкин), който не само му направи огромно впечатление, но, както разказваше впоследствие самият Леонов, му помогна много с молитвите си.

През онези години Николай Сергеевич едва бе започнал да навлиза в живота на Църквата и в ума му възникваха много въпроси. В частност той ме молеше тогава да му обясня учението на Църквата за ангелския свят и Ангелите Хранители. Много се страех, но въпреки цялата деликатност на Николай Сергеевич усещах, че той е разочарован от моите неподходящи обяснения. Беше ми досадно, но не ми оставаше друго освен да се надявам на Божията помощ.

Тръгнахме за Москва от Печорския манастир една ранна лятна сутрин, изпратени от отец Йоан. Чакаше ни дълъг път и преди тръгване помолих техничите от манастирския гараж да огледат колата и да наляят масло в мотора.

Носехме се бързо по празния път. Седях зад волана и слушах разказа на Николай Сергеевич за една от галечните му командирски. Той отдавна беше обещал да mi разкаже тази история. В живота си не съм срещал

по-интересен разказвач от Николай Сергеевич. Слушах го винаги със стапен дъх. Тъй беше и този път.

Изведнъж през главата ми мина странна мисъл: точно сега, в тази минута с нас става нещо странно. Колата си вървеше както обикновено. Нищо – нито приборите, нито равното движение на автомобила, нито миризмата в салона – не предизвикваше тревога. И все пак аз все повече усещах, че нещо не е наред.

– Николай Сергеевич, струва ми се, че нещо става с колата – казах аз, прекъсвайки моя спътник.

Леонов е опитен шофьор с многогодишен стаж. Тои преценя внимателно обстановката и ме увери, че всичко е наред. Но моята необяснима тревога от това не искаше да минава, напротив – с всяка секунда се засилваше.

– Май ще трябва да спрем, – казах най-после аз.

Николай Сергеевич погледна относно внимателно приборите. Вслушах се в работата на мотора и като ме погледна учудено, повтори, че според него няма за какво да се беспокоим. Но когато аз за трети път панически заявих, че трябва да спрем, Николай Сергеевич се съгласи.

Едва ударихме спирачките и изпод предния капак на колата изригна честен дим.

Изскочихме навън. Отворих капака и от мотора изригна маслен пламък.

Николай Сергеевич грабна сакото си от задната седалка и угласи с него огъня. Когато пушекът се разсея, ние разбрахме какво се е случило. Технициите наляли масло в мотора, но забравили да завинтят капачката. Тя така си и лежеше до акумулатора. От открития отвор маслото през цялото време е текло върху нагревания мотор, но поради голямата скорост пушекът и миризмата се стелели под колелата на автомобила и ние в затворения салон не сме успели нищо. Още километър-два – и всичко можеше да свърши трагично. Когато вкарахме колата в относителен ред и тръгнахме да се връщаме бавно в манастира, аз попитах Николай Сергеевич: трябват ли му допълнителни обяснения за Ангелите Хранители и тяхното участие в нашата съдба? Николай Сергеевич отговори, че това, което е научил днес, му стига и че е усвоил напълно този въпрос от докторската.

ЗА ЕДНА СВЕТА ОБИТЕЛ

*История, която може
да влезне в бъдещия „Пролог“*

Някъде във вътрешността на Русия преди революцията имало манастир, за който в околността се носела

лоша мълва. Казвали, че монасите там са все мързеливци и пияници. По време на гражданска война в близкото градче дошли червените. Те събрали жителите на пазарния площад и гокарали монасите под конвой.

Комисарът се обърнал високо към народа, сочейки калугерите:

– Граждани, жители на града! Всички вие познавате по-добре от мен тези пияници, лакомници и мързеливци! Сега вече властта им свърши. Но за да разберете докрай как тези паразити са мамили векове наред трудовите хора, ние слагаме на земята пред тях техния Кръст и тяхното Евангелие. Ей-сега пред очите ви всеки от тях ще стъпче тези символи на измамата и поробването на народа. А след това ще ги пуснем, нека си вървят на къдемо им видят очите.

От тълпата се разнесъл смях.

И ето че, докато тълпата викала „ууу“, напред излязъл игуменът – дебел мъжка с месесто пиянско лице и червен нос – и казал на своите монаси:

– Е, братя, живяхме като свине, да умрем поне като християни!

И нито един от монасите не мръднал от мястото си. Съсекли ги със саби до един.

От двете страни на

Радиоспектакъл

с участието

на улични артисти

и музиканти

Маргарита **Друмева**

улицата

„Тези... са пеперуди. Малко лековати, но красиви, като пеперуди.“

Даниел Василев

Днес уличните музиканти и артисти съществуват между положителното отношение на едни и отрицанията на други. От едно бъгло проучване в интернет разбирам как един човек толкова много се е ядосал на уличния акордеонист, който знаел само няколко мелодии и по цял ден ги въртеше под прозореца му, че почти решил да насиска кучетата по него. Други са склонни да гагат пари на уличния музикант, само да се махне от тяхната улица. Трети смятат, че сме свидетели на „легализирана проська“... Има и такива, които харесват атмосферата, която уличните артисти създават. Млад човек е написал, че отива до Народния театър, където свири една цигуларка, купува си бира и сяда да послуша...

Не знам кога са повече. Но каквото и да е, хората не се отнасят сериозно към уличните музиканти и артисти. Приемат ги като нещо, което е мимолетно и може да му се обърне внимание само мимоходом.

Какви ли изглеждаме в техните очи и какво искам да ни кажат отвъд музиката? Защо предпочитам да изненадвам със своята пропаганда за уличните музиканти?

сам своя концерт пред забързаните преминаващи, в търсене на мястото между гве съседни кафенета, откъдето се излива на улицата строго отмерената техно музика? Понякога изглеждат като спуснати от друго време и пространство, времето на панаирите с гълтачите на огън и гъвяниките, когато Есмералда танцува по площада, а Арлекин и Коломбина изговарят своите реплики под звуците на италианската тарантела. Изглеждат толкова различни в своято пространство на непосредствеността и импровизацията, в очакване да бъде изречена добрата дума и да се слуши приветливият жест, пряко на всички претъпкани графици и фучащите около автомобили. Изглеждат нелепи между декорите, които търговците са изляскали и осветили с изкуствени светлини, но уличните музиканти и артисти са там, за да опитомят улицата и да я направят споделено пространство, място за живот на човешката общност.

Идеята за реализирането на радиоспектакъла „От гве странни на улицата“ го даде именно от желание-

то ни да се запознаем по-отблизо с уличните артисти и музиканти, за да ги разберем по-добре и да направим дистанцията, която самите ние сме изградили, възможно най-малка. Срещнахме неочаквана отзивчивост – екипът в началото беше около 15 души, а на финала се преброихме 50. Буквално до последния ден от работата ни в студиото изважаха нови и нови улични музиканти и артисти. В радиоспектакъла разказахме техните истории така, както ги чухме от

самите тях. Позволихме си съвсем мъничко измислици, за да обединим техните различни по стил авторски текстове и музика. Мнозина от тях за пръв път влязоха в студио, но песните и инструменталите им заслужават да звучат по-силно и по-често в ефирното пространство, защото са част от създаваната съвременна българска култура, защото са талантливи и пълни с посланията, от които имаме нужда.

Големият интерес към радиоспектакъла от страна на уличните артисти и музиканти говори само колко голяма нужда има от подобни проекти. С благодарност към програма „Младежка в действие“, която финансира записите, издаването и тиражирането на диск с радиоспектакъла, както и съпътстващата събитието фотодизложба, под шапката на Сдружение „Съзнание“ и с партньорството на Фондация „Покров Богородичен“, БНР, Младежка фондация „Ареме“. Записите на песните, инструменталите, звуковите картини и актьорските гласове, както и монтажът на спектакъла, бяха осъществени в ZERO PROJECT STUDIO.

Сега, когато радиоспектакълът вече е факт, си давам сметка колко още истории, авторски песни и инструментали на уличните музиканти и артисти останаха извън него. При все, че имаме материал за още поне 10

Вяра

радиопеси, съвсем за малко и съвсем на плимко се докоснахме до тяхната вътрешна същност. Колкото и разнолики да са те и като мотивация, и като образование, и като инструментариум, нещо много ярко се наблюва в очи: техният порив към свободата.

- Извинете, познавате ли Боян?
- Да речем, че го познаваме, красавице.
- Знаете ли къде мога да го намеря?
- Сложно, госпожице. Всё едно да търсите Вятара...
- Как така?
- Така... Може да е заминал...
- Заминал ли? Къде?
- На стоп за Париж...
- За Париж?
- Или за Бразилия... Всё тая...
- Питам Ви сериозно! На стоп?!
- Серииозно... На стоп, за Бургас...
- О, я моля Ви се...

(„От гъвете страни на улицата“)

Обрамченото от графици съзнание на съвременния човек трудно може да си представи, че някой би могъл да реши от днес за утре да тръгне на стоп за Париж. Някои улични музиканти и артисти са превърнали своята любов към изкуството в професия и живеят само от парсата, която събирам по време на представленията по улиците на света. Техният начин на живот е много различен от този на съвременния технологичен човек, хванат в капана на хипермаркетите, хиперпроизводството на Вещи и хиперпритесненията да не изгуби притежанията си, да не пропусне поредната технологична новост и да се почувства старомоден в минологодишния си автомобил. Днес цивилизованият човек работи на няколко места, всяка минута е изчислена и устремена към новата придобивка, образоването на децата в Оксфорд или Кеймбридж, почивката на Карибите... Уличният артист получава своето „образование“ в различни общини по улиците на света, където най-големият капитал е сърдечността, умението да разбира другия и неговата различна култура.

Бяхме поканени от Даниел Василев в с. Желен, близо до Своге. Нависоко в планината се намира „Чудна работа“, неговата малка къща, която често го спасява от „сторъкния град, който го тегли насам-натам“... Често

в малкото читалище със старомодното селско къмбе по средата на залата има концерти и любимите на уличните музиканти джемове, които продължават до късно през нощта. Присъствахме на концерт на добриите момчета от „Лоши петли“, които се казват така, защото отношенията им са в изключителна хармония, та за да има баланс, решили да си измислят такова име на групата. По идея на Боян Аврамов в нашия спектакъл записахме три музикални картини, много театрилни и експресивни, изключително образни и написани с необичаен подход. През лятото „Чудна работа“ приютява много улични артисти и музиканти, дори чужденци – също улични артисти, които преминават през София и остават там за кратък отпуск. Затова в нашия радиоспектакъл имаме сцена в планината.

- Закъде си, момиче?
- Не зная...
- Но какво ти е? Болна ли си? Толкова си бледа.
- Не зная...
- Градовете се превърнаха в лудници, разбирам.
- Разбирате? Нима? Защото аз нищо не разбирам.
- Разбирам объркаността на хората днес. Не могат да различат черното от бялото. Човекът, драга ми госпожице, е цяла Вселена, доброволно събрала се в мъничка точка. И толкова

Дарио, сн. Гергана Иванова

*затворени бури има в него. Не знаеш
в кой момент ще се взривят... Плани-
ната ще те излекува...*

„От гвеме страни на улицата“)

Разбира се, това не е характерна черта за всички улични артисти и музиканти. Много от тях са студенти, които въпреки пословичното студенческо безпариchie, не излизат на улицата да свирят само за пари. Очарова ги срещата лице в лице с минувачите, там те истински могат да пробват себе си, уменията си, данакарат безразличните да обърнат

глава към тях, да общуват с повече хора. Иван и Борис, които свирят изключително импровизации и китарни диалози на улицата, отправят своята музика персонално към различните минувачи. Особено ако преминаващите носят поли... На улицата понякога става страхотен купон...

Косъ Кучев свири в парковете или на улицата и с китарама, и с цигулка си. Пише прекрасни песни, в радиоспектакъла е включена една негова демска песен, която той често пее на улицата: „Принцът на мишките“. Помагат му Ани, Йорданка и Мимзи с

Петко Чернев, Боян Авамов, Димитър

красивите си гласове. Косъо участва и като актьор в ролята на Диригента. Тази драматургична линия в нашия радиоспектакъл е подплатена с оперния глас на Гергана и виолончелото на Теди, ученичка в музикалното училище, в песента „Виолончело“.

Някои улични музиканти имат академично образование, но еднакво обичат да свирят по клубове, в големи оркестри и на улицата. Нашата централна история, която послужи за гръбнак на целия спектакъл, е свърза-

на със студент от Консерваторията, който напуска Академията и става уличен артист. Дарио също напуска Консерваторията по собствено желание, където учи кларинет, но предпочита улицата, не защото е обиден на някого или не харесва образоването и преподавателите си. Има си свое улично шоу – мнозина от нас са го виждали като ходи по въже и свири на тромпет. Често вечер на различни места в София той, заедно с приятели представя своето огнено шоу. Все пак неговият кларинет и тромпет зазвучаха в нашия радиоспектакъл, той също има и актьорски задачи в ролята на Панталоне.

Различно е отношението на минувачите към уличните артисти и музиканти. Някои изключително се дразнят от нескончано изсвирените мелодии, иначе харесват настроението, което създават, стига да свирят добре. Една такава история включихме

Косъо Кучев

Даниел

Гергана Ряшева

Дарио

В нашия радиоспектакъл – на Сърдития съсед (Христо Христов играе тази роля), който не харесва хип-хоп, а се случва така, че точно под неговия прозорец на улицата гъве момчета изпълняват хип-хоп песни. Амила и Борис написаха специално за радиоспектакъла своята „улична песен“.

Голямата мечта на Вяра е да се занимава само с музика. Всички бяхме увлечени от нейния ефирен глас, с който изпя песента „Ела“, гори променихме първоначалната концепция на песента. В нея участваха най-много музиканти – Калин, Явор, Олег, Кирил, Цеци и момичетата с ангелските гласове Ани и Йорданка. Ани има основно актьорски задачи, играе Актрисата в уличната трупа, в която актьори са още Лъчо, Даниел и Дарио. А Йорданка и Боян са гвамата полицаи, чиито истории са съвсем истински, разказани от уличните музиканти.

Много красива песен е написала Михаела. Тя учи поп и джаз пеење в НБУ и „Любов на време“ е първата ѝ авторска песен. Изключително прецизна към музикантите, с които записва пе-

Теодора

Косъо, Йорданка, Мимзи, Ани

Михаела Начкова, Николай Узунов, Явор Деспотов

сента – Явор, Маргарита, Николай и Слави, към всеки акцент в песента и най-вече към чувството за общност. Съвсем на финала се включи и София. От неяната песен се роди сцената с малката Софи от ромски произход. Кирил е акордеонист в Академията и се спряви страховитно не само като музикант, но и като актьор.

В радиоспектакъла взеха участие и гвеме момичета Ани и Вероника, 5-и и 6-и клас. От една година те посещават школа и изиграха пред микрофона откъс от пиемата „Тянка и Беляят Дамянек“. В ролята на Стареца пък участва Емил, а на Поета – Косъо. В ролите на улични музиканти бяха Стефан и Емилиян. Свой китарен инструментал записа и Марти.

Най-смела от всички да пропише дигалози и винаги пълна с идеи беше Мони, актриса в ролята на Изабела. В радиоспектакъла тя направи и първите си режисърски опити – запазила съм нейни разработки върху образите, които предоставяше на актьорите по време на репетициите. Съвсем накрая към трупата се присъедини и Адриана в ролята на Раи – едно изключително креативно и сговорчиво момиче.

Не върнахме никого и всеки намери свое мястеже в радиоспектакъла. Не успяхме да запишем само флейтата на Стенли, макар много да ни се искаше чрез нея да разкажем една друга истинска история: В една зимна нощ, уличен флейтист си направил гунка в снега в парка, свил се в нея и засвирил. Наг града прозвучала про-

Мони и Адриана

тежка и тъжна мелодия, изсвирена на самотната му флейта. Нямало никой наоколо, за да пусне шепа стотинки в шаката му...

Нашият радиоспектакъл има за цел да покаже, че между уличните артисти и музиканти има много талантливи творчески личности, които имат прекрасни авторски композиции и могат да сторят чудеса, ако са обединени от обща идея.

Все повече наблюдаваме тенденцията за изнасяне на културни събития в открити пространства и артистичните изяви на открито – площащи, улици, паркове. В топлите дни на

годината все по-често виждаме как публиката става част от действието на „сцената“, как спектакълът на улицата точно в този момент е уникален, защото само тогава там е имало такава публика, която е реагирада по точно определен начин, и актьорите са отговорили само тогава по свой си точно определен начин. Театър, музика, пърформанси излизат не само в централната част на София, но и в крайните квартали, гори под земята – има идея метростанцията на бул. „Черни Връх“ да се превърне в сцена за театър в метрото, а спирката на „Джеймс Баучер“ да сътне „Зона за купон“. ■

Дарко Табаков

КАМПАНИЯ СВЕТИНИ

ЗА СЪХРАНЯВАНЕ НА ЦЕННИТЕ СТЕНОПИСИ
НА СЕСЛАВСКИЯ МАНАСТИР
„СВ. НИКОЛАЙ МИРЛИКИЙСКИ“

Фондация „Покров Богородичен“, с подкрепата
на Софийската света митрополия и на Столичната община,
инициира кампанията СВЕТИНИ,
посветена на запазването на фреските
на Сеславския манастир „Св. Николай Мирликийски“.

Сеславската света обител принадлежи към манастирите от т. нар. Софийско Светогорие. В запазения манастирски храм все още могат да се видят прекрасни стенописи, датиращи от началото на XVII век, за които се предполага, че са дело на прочутия иконописец и храмостроител свети Пимен Зографски и на негови ученици.

Днес обаче в манастирската църква цари разруха и дух на изоставеност. Целта на кампанията е да събере средства за консервация и реставрация на средновековните фрески и така тази светиня да се съхрани за поколенията.

**Дарения за кампанията СВЕТИНИ за запазване на фреските
на Сеславския манастир се набират по сметка:**

Общинска банка IBAN: BG53 SOMB 9130 1027 9408 01,

и чрез дарителски СМС на номер 17 777

**с текст на латиница DMS SVETINI (за абонати на Globul,
Vivacom и Mtel) 1.20 лв. с ДДС.**

**Да помогнем ценните стенописи на Сеславския манастир
да възвърнат предишната си слава и красота!**

Фондация „Покров Богородичен”
Издателство „Омофор”
София 1330, ул. „Младежка искра” 3
тел.: (02) 987 16 55
e-mail: omophor@gmail.com

www.pravoslavie.bg
www.omophor.com

Книжарница
<http://shop.pravoslavie.bg>
e-mail: bookstore@pravoslavie.bg

* * *

Електронни издания
<http://ebooks.pravoslavie.bg>
e-mail: ebooks@pravoslavie.bg

A close-up photograph of a bird's nest, likely a sparrow's, composed of dry, brown twigs and fine grass. The nest is roughly spherical and sits on a dark, textured surface. The lighting is soft, highlighting the intricate textures of the nest material.

pravoslavie . bg

WWW.SVET.BG